

Pintér István

Utcán heverő témák

hírlapirodalom

BUDAPEST, 2014.

ELŐSZÓ

A zsurnalisztika tiszavirágéletű dolog. Ettől még komoly műfaj, hiszen a magyar irodalom alapjait is hírlapírók rakták le. A riporterek azonban mindig továbblépnek. A firkászból előbb–utóbb mester lesz, még az is lehet, hogy költő vagy drámaíró... Volontőr és szerkesztő egy tőről fakad, s mindkettő ért a szakmához.

Pintér István annyiban nem vérbeli tollnok, hogy nem a naphoz igazítja a gondolatait. Őt az *egész* érdekli, a nagy összefüggéseket keresi. A társadalom közérzetét faggatja, de nem él együtt az utca emberével. Írásait éppen ezért nem fújja el újságpapírosként a szél.

Joánovics László

A budapesti Rákóczi út 1961. szeptemberében

„Sok lúdtoll se győz disznót.”

T A R T A L O M

<i>Előszó</i>	2
<i>Könyvborító</i>	3
<i>Mottó</i>	4
Nyűg és nyűglődés	6
A tanítónő reggeli fohásza	10
Kivel játszunk?	11
Emberi jelenség	14
A szombatról	16
Hogy lesz valaki író?	18
Génkezelve	19
Egy üveg sör	22
Az összetartás országa	23
Nyomdász korszakom	24
Lukács Béla fizikusnak	30
Guten tág!	31
Rendhagyó nekrológ	33
A Futkosóról	35
Egy homo snapsziensz	40
Ott éltem én...	41
Önéletrajzi levél – kedvesemnek	43
<i>Kolofon</i>	44

Nyűg és nyűglődés

avagy: a tanárember lelki tükre

Monológ

Tanítok, tehát tanár vagyok. Nem gondozó vagy idomár, hanem személyiségfejlesztő szakember. Államilag elismert, ám soha meg nem becsült munkát végzek. Én bábáskodom azon, hogy az egyén be tudjon illeszkedni a társadalomba, mégpedig úgy, hogy közben egyik fél se szenvedjen túl sok sérülést. Önállóságra nevelek és egyengetem az önmegvalósítás útját. Állandóan új módszereket és új tankönyveket erőltetnek rám, pedig a lényeg változatlan: felkelteni az érdeklődést és megszerettetni a tanulást.

Kabátfalván vagyunk?

Ebben a kisvárosban, az egyik iskolában, leesett egy télikabát a padlóra. Ezen a kabáton az egész osztály átgyalogolt. A tanárnak rá kellett szólnia az utolsó gyerekre: „Miért nem veszed már fel, fiacskám?” A válasz ez volt: „Mert nem az enyém...” Most tehát arról fogok értekezni, hogy mi is az, ami a miénk.

Prédikáció

Tudod, fiam, az én időmben igazolt hiányzásnak számított, ha a szülő „kabátot venni” ment a gyerekekkel. És azt a kabátot bizony sokáig kellett nézni a kirakatüvegen keresztül, a gyerek orra egészen odalapult az üveghez... Aztán, amikor már otthon volt, a szülő boldogabb volt, mint a csemete. Mert az ő idejében egyáltalán nem volt kabátvásár. Örültek, ha kenyér került az asztalra, amit kenyérkének neveztek. Azt pedig, hogy cukorka, nem is lehetett hangosan mondani. Így az a télikabát sohasem került a padlóra.

Ma más világ van, kérem !

Na igen. A kapitalizmusban ember embert zsákmányolt ki, a szocializmusban meg pont fordítva, és ma sincs ez másképp. A lakosság viszont polarizálódott: a társadalom egyik fele bűnöző, a másik fele gyanúsított. Csak végletek vannak, tolerancia nélkül. Ha megsimogatom a gyereket, pedofil vagyok, ha megütöm, akkor szadista. Miért nem lettem ügyvéd? Azok csak kétfelé osztják ezt a világot: jogtárgyakra és jogalanyokra. De nekem szívem is van.

Legyek hazafi?

Korábban nem lehettem az, mert akkoriban proletár internacionalizmus volt, most meg már nem lehetek, mert EU-polgárság dívik. Különben se magyarkodhatok, tudniillik az én őseim a Bécsi úton jöttek ide, otthont keresni. Később persze kitelepítették őket... „Magyarok” azokból lettek, akik ezt megúszták.

Lovagoljam meg a keresztény kurzust ?

Abba már Vallásfalvy Bertalan oktatási miniszter is belebukott. Én különben is a gondolat szolgálja vagyok, az egyház pedig ellensége annak. Évszázadok óta a logika kerékkötője, a Logosz nevében. Nem akarok ott lenni, amikor majd elszámoltatják őket.

Tényleg hazudni kell ?

Sokan a „nemes ügy” érdekében meghamisítják a múltat. Nemcsak a szülők, de a tanárok is. „Fiatal voltam, de szemtelen soha...”, „Én bezzeg a te korodban...” Ez annyiszor elhangzik, hogy az illető a végén már maga is elhiszi; eminens tanuló volt hajdanán. Őszintébb, ha az ember fogvicsorgatva azt mondja: „Miért üvöltesz úgy... ahogy én a te korodban?!”. A jó tanár mindenben őszinte, mert a titokzatoskodóktól félnek a diákok. Nekem volt egy matektanárom, aki óra közben mindig egy cetlit nézegetett, szűrős szemmel. Egyszer telefonhoz hívták, akkor végre belepillanthattam. Ilyesmik álltak rajta: „1 liter tej, fél kilo kenyér, 20 dkg felvágott...”

Nicht vor dem Kind !

Az egykoron laza erkölcsű szülők úgy forgatják a szemüket, mintha sose hallottak volna olyasmiról, amit a lányuk csinált. Az ember a legszívesebben azt mondaná: „Neked igazán tudnod kéne; mi a helyzet, hiszen te pontosan így viselkedtél annak idején.”

Valóban mindent megtesz a szülő a gyermekéért ?

„Mindent” igen, csak a legalapvetőbb dolgokat nem... Nem nézi meg az ellenőrzőt, nem futja át a füzeteket, este nem veszi számba azt, hogy minden tanszer benne van-e a táskában, reggel elfelejti odaadni a tízórait, nem a fogadóórán megy be a tanárhoz, és nem jár szülői értekezletre. Akkor érzi magát gondos anyának, ha egy otthon felejtett tornazsákkal berohan az iskolába, s megzavarja valaki másnak az óráját.

Mi a világ legnagyobb pótcselekvése?

Az, hogy a kedves szülő mindazt be akarja vasalni a csemetéjén, amit ő annak idején nem tett meg. A gyereket akarja felmutatni maga helyett.

„Én kérem még nem játszottam, játszani szeretnék mostan !”

A gyerek önző hűsgombócként születik, és később is az önzést testesíti meg. A szülőknek és tanároknak embert kell faragnia belőle, azaz egy olyan lényt, aki látszólag nem önző. A gyerekekhez intézett mondatok 90%-a így kezdődik: „Ne...!” Ezért aztán a gyerek a felnőttekben és az iskolában az önmegvalósítás korlátait látja. Védekezésül klikkekbe és bandákba tömörül, melyekben nem érvényesek a tiltások. A gyerek ugyanúgy viszonyul a világhoz, mint a napköziben kapott ételhez: ha ízlik neki, akkor sokat eszik, ha nem, akkor otthagyja. Ha szimpatikus a tanár, akkor a tantárgyát is szereti. Azt hiszi, hogy neki csak válogatnia kell a dolgok között. Egy ideig lehet hitegetni (majd meglátod, majd megérted, majd később), de nem sokáig. Ő itt és most akar játszani (értsd: önmegvalósulni), akár mellébeszélések árán is.

Mi volt a suliban?

Erre, a valódi érdeklődést nélkülöző, sztereotip kérdésre a gyerek már nem is válaszol érdemben semmit. A szülőnek úgy sincs ideje arra, hogy végighallgassa őt, s különben sem érthet meg semmit, hiszen felnőtt. Ha a szülő nem szán mindennap tetemes időt a gyerekére, és nem győzi meg folyamatosan arról, hogy képes megérteni őt, akkor mindennek vége... Az érzelmi rezonancia megszűnésével ugyanis kölcsönös bizalmatlanság alakul ki. Ehhez nem is kell sok idő.

Kié a gyerek?

Pedagógiai szempontból azé, aki foglalkozik vele. Más viszonylatok pedig nem számítanak.

Mije van a tanárnak?

Hite és tudása.

Mit tanít a tanár?

Azt, hogy a gyerek *mit*, *miért* és *hogyan* tegyen. A szak mellékes.

Mi a tanár célja?

Az, hogy a gyereket gondolkodó emberré formálja.

Ki segíti a tanárt?

A szülő és a társadalom.

Ki gátolja a tanárt?

A szülő és a társadalom.

Mi lenne a normális folyamat?

Ha a tanár taníthatna, a gyerek tanulna, a szülő nevelne, és az igazgató néha fegyelmezne.

Mi van most?

A tanár fegyelmezi a gyereket, neveli a szülőt, és tanul az egészből.

Melyik a legfontosabb képzési fok?

Az alapfokú. A gyerek az általános iskolában szerzi meg az elemi ismereteket. Megtanul írni, olvasni és számolni. Amit ez után tömnek a fejébe, arról kiderül, hogy nem igaz, vagy nagyon gyorsan elavul.

Orvosgyógyszer és tanárkönyv

Az orvos nem a gyógyszerrel gyógyít, hanem a tudásával. A tanárnak olyan könyvvé kell válnia, amit a gyerek felnőtt korában is levehet emlékei polcáról.

Mit nem engedhet meg a tanár?

Azt, hogy a gyerek besétáljon a kollektívum csapdába. Ne társadalmi sémákat kövessen; legyen saját hite. A széles út helyett keresse meg a célhoz vezetőt.

Kömíves Kelemen és brigádja

Az oktatás egyik alapfeltétele a világtól való távolságtartás. Ma viszont az iskolában is a világ az úr, a fogyasztói társadalom képében. A mammon a szülők értékrendjén keresztül furakodik be a falak közé. Már régen nem a tanár a példakép, és a gyerek nem is valamelyik eszméhez rendezi oda magát, hanem sikeres osztálytársaihoz. A gyerek soha nem alakult át olyan gyorsan, mint manapság. Most szinte észrevétlenül válik belőle kis ember, aki már emberi problémákkal bír... A tanár, oktató munkája során, elvileg az egyik kezével a szülőbe, másikkal a társadalomba kapaszkodik. Ma már a szülő és a társadalom is elengedte a kezét, ezért akár el is szaladhatna. Sokan el is menekültek, némelyek pedig házon belül hagyták el a pedagógiai pályát. A szent maradék hiába dolgozik: amit raknak délig, leomlik estére, amit raknak estig, leomlik reggére.

Hová tűnt a nyolcadik bé?

Ez először akkor ütött szeget a fejembe, mikor tanítás után visszalopóztam az osztályba, leszedni a pad alá felragasztott puskát. Hiszen csak az előbb röhögött itt Szidi, mint a fakutya; az imént még röpködtek a papírgalacsinok; nemrég a fogas felé kopogott a nagy Ő topánkája. A doga vészterhes atmoszférája nyomtalanul felszívódott, s a kirajzó télikabátokkal a személyiségek is köddé váltak. Ha az osztály bent van a teremben, akkor bent van minden, az isteni szférától a pokol bugyraiig. Ha pedig a tanár is bent van, akkor minden más értelmet kap. De az osztály akkor van tele igazán, ha üres: mert akkor minden oda járt diák és ott tanított nevelő benne van. Ezért aztán én az üres osztályterem ajtajában mindig megállok egy pillanatra, mint a ravatalozó küszöbén. Meg kell adni a tiszteletet a sok hiába kimondott szónak... Mostanában a tanár akkor is egyedül van a teremben, ha odabent zsong az osztály. Senki se figyel rá igazán, senki se hisz neki vakon. Vajon mi marad a tanárnak a végén, ebből az egészből? Hiszen a csillogó szemek kimennek, a magvas csend megtörik. Hát, ha más nem, ő akaszthatja vissza a megtiport télikabátot. Mert benne van tisztesség. Ez az, ami az övé.

2005.

A tanítónő reggeli fohása

Engem vekker ébreszt és cekker húz,
három gyerek négyfele nyúz.

Bírom még, bár elszállt a régi hevem,
azt se tudom: hová tűnt a leánykori nevem.

Nyomaszt, hogy lesz-e formája a mának,
van-e értelme a sok munkának ?

A szimbólum egyszer vörös, egyszer kereszt,
hivatásom se így, se úgy, nem ereszt.

Én hiába nem leszek új meg új eszmék kapcája,
mindíg akad, akinek van hozzá torka, tüdeje és orcája.

Jó lenne beszélni egy régi baráttal: emlékszel ? Én, meg ő, s te...
de hát a vekker és a cekker téged is levitt már a temetőbe.

Bennem sincs már se düh, se bosszú,
a nappal rövid, az éjszaka hosszú.

Már fonnyad a test és sorvad a lélek,
és én bizony nagyon félek:

Mert a Duna már nem kék, a Tisza már nem szőke,
az én hajam is csavarodik: bele, az őszbe.

Hogyan legyek így barát és szerető,
folyton-folyvást nevető ?

De kié is lehetnék ? Ki az, aki mellettem horkol,
s állandóan csak a focimeccsről mormol.

Vajon segítene-e ezen egy válás ?
mert a nagy rohanás így csak körbe-körbe járás.

Igen, az ember lehet boldogabb, s még boldogabb is talán,
csak az alapfok vigyorog az elérhetetlenség falán.

Meghalni kéne, de nem lehet,
csengetésig innen senki-ki-nem-mehet.

Fel a lépcsőn, le a lépcsőn, be a tanáriba, csak úgy robogva,
pedig csak tegnap álltam eme ajtó előtt illedelmesen kopogva.

Hová tűnt az életem ? Mért nem riasztott a vekker ?
most már mindkét karomat húzza a nagy cekker.

Csak a szívem az, ami leszállhat a múltnak kútjába,
neki aztán senki se állhat az útjába !

Az emlékeimben nem állok árván,
olyankor újra repülök a fényes szellők szárnyán.

Kivel játszunk?

(De tényleg...)

Jól értesült körök szerint Habsburg Ottó titkára egyszer bekopogott a trónörökös dolgozószobájába, és azt mondta neki: „Felség... Osztrák–magyar focimeccset közvetít a tévé. Nem akarja nézni?” A megkérdezett felvonta a szemöldökét, majd szórakozottan így szólt: „Tényleg? És kivel játszunk?”

Régebben nekem is volt identitásproblémám, egy ideig én se tudtam eldönteni, hogy kinek drukkoljak a nemzetközi mérkőzéseken. A „drukkolás” szó persze eleve árulkodik: a svábok drukkolnak, a magyarok „szurkolnak”. Én bizony sváb vagyok, és ezt akkor sajnálattal állapítottam meg, tudniillik nagyon szerettem a történelmi regényeket. Főleg a hun sereg ragadott magával, de kiderült, hogy annyi közöm van Attilához, mint Winnetou-hoz. Dacból nem is tanultam meg svábul, mert úgy gondoltam; egy magyar írónak nem áll jól, ha német származású.

Szóval, mi itt Vörösváron, nagyjából svábok vagyunk... Bocsánat: magyarországi németek. Az illetékesek már többször kiigazítottak, ezért az alábbiakban igyekszem ehhez tartani magamat. Én különben is hagyománytisztelő ember vagyok. Ha nagy ritkán találkozom egy tipikusan werischwári öregasszonnyal, mindig meghajlok kissé. Gyerekkoromban ugyanis sűrűn meg kellett hajolnom a grószmutter előtt. Ilyenkor odavonta a fejemet magyarországi német szoknyájára, és jól elnászpángolt. Közben alaposan összeszidott, természetesen magyarországi németül.

Azt hiszem, ha élne, s én azt mondanám neki, hogy ő nem sváb, hanem magyarországi német, akkor ma is ugyanúgy járnék... Szerintem is kár finomkodni. Mondhatnék ugyan krumpli helyett burgonyát, disznó helyett sertést, de ez nem az én formám. Honunkban úgyis minden német ajkút svábnak titulálnak, még a németországi németeket is. A helybéli svábok őshazája ugyan Németországban van, de – hogyhogy nem – éppen Svábiában.

Nemzetiségi hovatartozásomat illetően végül is odajutottam, hogy én pilisvörösvári vagyok. Legszívesebben ezt írattnak volna az útlevelem „állampolgársága” rovatába is. Itt, az igazságtalan trianoni határok között, és az ugyancsak igazságtalan Nagy–Magyarország határain belül úgy sincs sok értelme magyarkodni. Kisvárosunkban is megtalálható minden náció, jó példa erre a helyi busz, ahol egyaránt hallani, hogy „cipőt vettem ná Flóriánye”, „sie liegt in 2-es belosztály” és „cokeresz á Járásbiróság”.

Zsidók már és még nincsenek, de nem elképzelhetetlen, hogy hamarosan lesznek. Egy idevalósi politikus ugyanis kijelentette, hogy ideje lenne már, ha mindenki felvállalná a származását. Ezzel burkoltan a zsidókra célzott, és ha a hatalom zsidókat akar látni, akkor talál is magának zsidókat. No nem rossz szándékkal, csak – mondjuk – felajánlanak nekik, hogy költözzenek „haza” Izraelbe. Gondolom, ezt olyan örömmel fogadnák, mint annó a vörösvári svábok a kitelepítés hírét. Persze, ha lesz ilyen rendelet, akkor az mindenkire vonatkozni fog. Kíváncsi vagyok, hány bányatelepi magyar akar majd visszamenni Etelközbe.

Jó, ha nem felejtjük el, hogy erre a vidékre valamennyien jöttünk, Christian Vöttertől a Kakucsi cigányig. Éppen ezért ugyanannyi joga van itt lenni mindenkinek. Esetleg azon lehet vitatkozni, hogy ki jött előbb. A svábok már itt voltak a mai magyarok előtt, de őelőttük megint csak magyarok éltek ezen a helyen, már amikor nem szorították ki őket a törökök és a tatárok. De már a honfoglalás is erőszakos „foglalás” volt, mert a Kárpát-medence egyáltalán nem állt üresen. Laktak itt rómaiak, kelták, szlávok, avarok és – uram bocsá – zsidók is. Ők árulták a hét vezér népének a letelepedéshez szükséges buzogányt és kacagányt.

A 20. század közepére Magyarország megszűnt nemzetállam lenni, ha ezen azt értjük, hogy a népesség legalább 75%-a homogén származás szempontjából. A tatárjárás, a törökdúlás, az Osztrák–Magyar Monarchia, a szabadságharcok és azok külföldi segítséggel való leverései, a világháborúk, kivándorlásokkal és országrész-elcsatolásokkal, megtették hatásukat. Elég, ha felütjük a telefonkönyvet: tele van Német, Lengyel, Tóth, Orosz, Cseh, Román, Horvát, Rácz, Oláh, Bolgár, Török, Tatár, Görög stb. családnevekkel. És akkor hol vannak még a nyomon nem követhető keveredések...

Hogy ki minek vallja magát, és hogy mi szerepel a statisztikai adatokban, az más kérdés. A népek békés egymás mellett élésében sohasem érdekelt kormányok hazafiság címén rendre nacionalizmust szítanak, vagy suba alatt, vagy a hivatalos politika szintjén. Ehhez megvannak az eszközeik, s ezek közül csak egy a statisztika. (Az meg olyan, mint a bikini: mindent megmutat, csak a lényegét takarja el. Továbbá, háromféle hazugság van: az egyszerű hazugság, a szemenszedett hazugság és a statisztika.)

Az 1990-es népszámlálás alkalmával itt, Vörösváron (az egyik legnagyobb magyarországi német településen), a vártnál sokkal kevesebben mondták magukat német származásúnak, illetve német anyanyelvűnek, holott a számlálóbiztosok nem egy esetben alig tudták kibetűzni a szóban forgó magyar emberek nevét. Az is előfordult, hogy egy rokonságon belül az idősebbek magyarnak vallották magukat, a fiatalok viszont német származásukat hangoztatták.

De ha a nagypapa magyar, akkor az unoka hogyan német? A magyarázat az, hogy az öregek már átéltek egy kitelepítési félelmet, így inkább megtagadják származásukat, a fiatalok pedig a gazdag és erős Németország felé orientálódnak. A sváb nevű, ám teljesen elmagyarosodott lakosok létszámbeli növekedésére is egyszerű a válasz. Bizony „nyelvében él a nemzet”, és ebben a tekintetben Pilisvörösváron már csak éldegél. Svábul – kevés kivételtől eltekintve – csak a legöregebbek tudnak, távozásukkal pedig kihál a „cvanci-golás” is.

A sváb öntudatra, a hagyományok tiszteletére, a népszokások ápolására, a viselet megtartására csak részben mért csapást az elmúlt negyven év politikája. Nagyobb ütés volt a főváros közelsége, a Pestre járás, az ott dolgozás, tanulás. A magyar kultúra központjából sugárzó hatások átjárták a községet, sok pozitívumot is hozva magukkal. A svábos hangsúlyú beszédéről osztálytársaink somolygása szoktatott le bennünket, a térdharisnyát pedig a miniszoknya végezte ki. A divat és a nagyvárosi ízlés több „kárt” tett, mint a felülről diktált ideológia.

A proletár internacionalizmus jegyében sajnos a jó értelemben vett hazafiságot is kiölték belőlünk. Ezért varrják sokan más nemzetek zászlócskáit ruhadarabjaikra, illetve tűzik kocsijuk műszerfalára. Ha valamiért, hát ezért kéne szólni a tanároknak. Nem a kopott farmerért, a haj hosszáért vagy a szoknya rövidségéért. Kádár azt mondta: hosszú hajjal is lehet építeni a szocializmust. Igen. Még Hitler–bajusszal is. Zsidó pajesszal is lehet valaki jó keresztény. Csak egyvalamit nem lehet: hazafiságra nevelni idegen országok jelképeivel.

El kell fogadnunk, hogy ez itt magyar föld, magyar helységnévvel. Vörösvár sohasem volt „Rotburg”, betelepülő őseink is Werischvárnak ejtették a falu nevét. Származásunk adott, azzal kérkedni éppoly helytelen, mint titkolni azt. Aki nem kíván magyar állampolgár lenni, az menjen ki külföldre, ott meg fogja tudni, hogy mégiscsak magyar. Esetleg harminc év után nem mondják a szemébe, csak a háta mögött. Mert a legnémetesebben csengő névvel is erre a sorsra jut.

Mi, vörösváriak, magyarok vagyunk, és már nagyszüleink is azok voltak. A Budapest felől bejövő német csapatoknak éppúgy nem volt semmi keresnivalójuk itt, mint a Piliscsaba felől bejövő szovjet–oroszoknak. A település népe egyik átvonulást sem vette szívesen, a beszállásolások mindkét esetben súlyos teherként jelentettek a családoknak. A németeket se fogadták diadalívvel, és egyetlen nő sem adta be a derekát nemzetiségi öntudatból.

Az ilyesmihez ugyanis minden időkben elengedhetetlen a nyelv ismerete. A családnév és a származás beszélt nyelv nélkül semmit sem jelent. Nem tudom, hányan írták be Vörösváron a népszámláláskor a statisztikai kérdőív „anyanyelve” rovatába, hogy *német*, de ezt valóságúen igen kevesen teheték. Az anyanyelv ugyanis nem azt jelenti, hogy „a grószfater még tudott svábul”, hanem azt, hogy én (a nyilatkozó személy) tökéletesen beszélem a dialektust.

A vörösvári lakosok németül tudó részének többsége az irodalmi németet beszéli, gimnazista szinten. Ebbe a sávba tartoznak azok, akik „nem beszélnek, de értik”, „megértik”, „tanulták” és „német tagozatra jártak”. Hivatalos alapfokon (oklevéllel vagy anélkül) már sokkal kevesebben beszélnek, igaz, az alapfokot sehol sem jegyzik... Elhelyezkedni csak középfokkal lehet, ilyen szinten viszont kevesen tudnak községünkben. A felsőfokú német nyelvvizsgával rendelkezőket pedig két kézen meg lehet számolni.

Folyékonyan, azaz kisebb-nagyobb fennakadásokkal, korlátozott szókinccsel és megbocsátható nyelvtani hibákkal csak a svábul is beszélők tudnak, ez a szint viszont ország-világ előtt: konyhanyelv. Az irodalmi németet véve igazából csak két kategória létezik: vannak, akik tanultak, és vannak, akik tudnak. Vörösváron ez utóbbiak száma nem éri el a tízet. Az ő nyelvtudásukra lehet mondani, hogy perfekt, őket lehet felkérni tolmácsolásra, a leégés veszélye nélkül.

Égni persze így is lehet. Mert ha csak ennyi marad fenn a rostán egy nemzetiségi településen, az szégyen... Ráadásul többségük nem is sváb. Szubjektív értelemben véve még csak nem is tősgyökeres vörösváriak... Egy „melldöngetősen” sváb községben „a fél falunak” beszélnie kéne németül, ami (a magyarul Bányatelepet s a Ligetet nem számítva) körülbelül háromezer ember lenne. Ezzel szemben ott áll a szinte hihetetlen tény: a „Kulturhaus”-ban működő Heimatverein is magyarul ülésezik. Német vendégek érkezésekor az illetékesek napokig írják (íratják-lektoráltatják) beszédeiket, mert felolvasni sokkal könnyebb.

Egyszeri rokonunk, odakint Schrambergben azt hiszi, hogy ha eljön hozzánk, akkor bárkivel szóba elegyedhet az utcán. Úgy véli, ha beül a falugyűlésre, ott németül folyik a szó, a jelen lévő kisebbség kedvéért magyar rezümével. Ez az atyafi biztos azt gondolja, hogy az önkormányzati intézményekben kétnyelvű ügyintézés folyik, talán még a rendőrkapitány kinevezésénél is szempont volt a kommunikálni tudás. Ezzel szemben többen beszélnek Vörösváron angolul, mint németül. Mármint felsőfokon.

Az idegen nyelvek ismerete persze csak előny. Néhai szomszédunk se került volna olyan nehéz helyzetbe a háború alatt, ha tudott volna oroszul. A németek után kutató vöröskatona tudniillik leordított hozzájuk a pincébe: „Nyemci jeszty?” Erre ő megkönyebbülten felkiáltott neki: „Nix, nix, hier sind keine deutsche Soldaten...”

Az esetből tanulva én jó oroszossá váltam. Nem szégyellem, szégyelljék azok, akik csak annyit tudnak oroszul, hogy vodka. Én, a magam részéről, szerettem az oroszórákat. Nem a nyelv miatt, a tanár miatt... De ő a nyelvet is szerette. És ha nem szerette volna, nem is lett volna jó nyelvtanár, s ezért valószínűleg én se szerettem volna az oroszórákat. Akkor most verhetném a mellemet, hogy én már akkor is mennyire utáltam az oroszot. Ha Oláh Imre rossz tanár lett volna, akkor én most jó hazafi lehetnék. Csak-hogy kiváló tanár volt, ezért most egyesek szemében rossz hazafi !... Ezek az egyesek szokták tolmácsolásra felkérni, ha jönnek a rokonaik, akikkel nem tudnak tisztességesen beszélni. De ő tud. Az orosztanár. Aki mellesleg némettanár is volt, ám a kommunisták ezt nem rótták fel neki. Tanította hát németre azokat, akik máig sem tanulták meg a nyelvet. Talán azért mondják, hogy nálunk el volt nyomva a sváb nemzetiség.

Községünkben az elmagyarosodás alulról indult, máig tartó természetes folyamatként. Ennek fő oka a bevándorlás, ami a szénbánya 1898-as megnyílásával kezdődött. A vegyes házasságoknak nemzetiségi szempontból nemkívánatos hatásai vannak, de ez olyan dolog, amit el kell fogadnunk. Felső nyomásra igazán nem hivatkozhatunk, mert a vörösvári Manhertz Károly nemcsak a Germanisztikai Intézetet vezethette, de művelődési miniszterhelyettes is volt.

Amint volt rá igény, településünkön lehetett németül tanulni. Igaz, hogy fakultatív, de bent az iskolában. Nulladik és hetedik órában, hiszen másként nem ment. Aki akart, az tanulhatott, bár egy kicsit korán kellett kelnie. A tanárnak viszont még korábban, és még később ment haza. Bizony, a fránya gyerek volt az, aki „nem németes” akart lenni. Felelősöket keresve pedig a szülőkre kell mutatnunk.

Emberi jelenség

A beszéd sajátosan emberi tevékenység... Kizárólag ránk jellemző, így nagy jelentősége van nemiségünkben is. Fontos szerepét még napjainkban se képes betölteni, egyszerűen azért, mert ritkán jut szerephez. Igaz, hogy a szex főleg nem szavakon múlik, inkább gesztusokon, visszajelzéseken, mozdulatokon. Ez a metakommunikáció viszont önmagában nem elég humánus. A pszichoszomatikus egymásra hangolódáshoz szavak is szükségesek. Furcsa módon az ember minden témát körül tud járni, de az érzéki szerelem tabu. Az orvos-beteg viszonylatban s a jogi nyelvben még úgy-ahogy megtalálja a megfelelő kifejezéseket. Ezekben az esetekben ugyanis muszáj róla beszélni, és ez a körülmény némiképp feloldja a gátlásokat. Sajnos, a leglényegesebb területen – az erotikában – ilyen kényszer nincs. Megfogalmazatlan vágyak azonban csak ritkán, és kerülő utakon teljesülnek be. A gyönyörből fakadó őszinteség időnként kimondat bizonyos dolgokat, ám ezt a feltárulkozást később szégyelljük.

S éppen ez az érzés az, ami megfoszthat bennünket a teljességtől. Ha nem élünk a beszéd árnyalatokig menő kifejezőgazdagságával, akkor egész nemi életünk csorbulhat. A tett ugyanis a beszédre épül. Például, mielőtt bántalmazunk valakit, sértegetni szoktuk. Szavakkal hangoljuk magunkat és a másikat tettelegességre. Ha nem becsméreljük embertársunkat, akkor nem valószínű, hogy ártani fogunk neki. Ezen a negatív példán beláthatjuk, hogy az ajkak bénasága a test, és végül a lélek bénaságát okozhatja.

Érzelmi töltést nélkülöző latin szavakból a pszichológus se nagyon ért, az érosz és a szexus birodalmában pedig ugyanolyan illúziórombolóak, mint az obszcén kifejezések. A hétköznapi beszédhez a tudatosság viszonylag alacsony foka is elegendő, az egyé váláshoz szükséges kommunikáció azonban sokkal magasabb szintet igényel. A szerelmi beszédképesség kialakulásához igazi vágy és őszinteség kell. Verbális gátlásainkat csupán ez a két dolog szünteti meg. Aktív szókincsünket a mégoly rendszeres érintkezések sem fogják növelni.

Felnőtt ember szájába nem illenek gyerekesen játékos, finomkodó vagy szemérmeskedő körülírások. Érett személyiség csúnya szavakat sem használ. Ilyenek nincsenek is, mert a betűhalmaz önmagában sohasem csúnya. Közmegegyezés kérdése, hogy egy hangsorhoz milyen fogalmat társítunk. Kezdetben a nyelvek is így alakultak ki. Több idegen szó hangalakja más nyelveken csúnya dolgot jelent. Az is előfordul, hogy közhasználatú szavak pejoratívvá válnak, egy bizonyos dologra alkalmazva őket.

Valódi csúnya szó akkor keletkezik, ha egy tartalmat nem a megfelelő fogalommal jelölünk. Például állatokra használatos kifejezéseket emberre alkalmazunk. Sőt, akkor is, ha ezt fordítva tesszük. Nem kevésbé sérti a szépséget az sem, ha egyes ruhadarabokat nem a nemi sajátosságoknak megfelelően nevezünk. Szépséghiba az is, ha e tekintetben nem vagyunk szabatosak. A túlságosan általános megfogalmazásoknak sincs súlya.

Az ember nemiségének agyonhallgatása egyes semleges szavakat is csúnyává tett, néhány erotikus töltéssel rendelkezőt pedig „durva” jelzővel látott el. Nemi téren azonban nehéz lenne behatárolni a verbális durvaságot. Többnyire azt tartjuk annak, amit belénk neveltek. Maradjunk annyiban, hogy durva az, ami felsérti a másikat. Ez a sérülékenység azonban egyénenként változó.

Általános szabályként azt rögzíthetjük, hogy a beszéd csúnyasága attól függ, hogy *hol* hangzik el, *kik* előtt, *milyen* célzattal és hangsúllyal. Ami a hitvesi ágyban fokozza az élvezetet, az a villamoson erősen visszatetsző lehet. Jókedvű asztaltársaságban egy mértéktartóan pikáns vicc nem kelt megbotránkozást, míg istentisztelet előtt nyilván nem arat sikert. A nemiségben nem a tevékenykedés a rossz, hanem az irányultság. Verbális szexualitás tekintetében szintén ez a helyzet. A szavak akkor válnak csúnyává, ha bűnös célra irányulnak.

A nemi töltésű megnevezésekre is az az általános nyelvészeti ajánlás vonatkozik, mely szerint a használandó szó *kifejező*, *szabatos* és *magyaros* legyen. Hogy például is szolgáljak, ilyen a „szerető” és a „szeretkezés”. Az elsőt manapság a „barát”-tal cserélik le, noha annak köztudottan más a tartalma, s nélkülözi az erotikus töltést. A „szerető” régebben törvénytelen kapcsolatot jelölt, de paradox módon éppen ezzel utalt a lényegre. Egy baráttal csupán barátkozni lehet, a szeretővel viszont szeretkezni. Ilyen szép szavakat nem hagyhatunk elkallódni...

Bátran használhatunk olyan – nyelvtanilag semleges – szót, mint az „élvezet”. Ezt az álszemérem bűnös színezettel vontta be, ám teljesen alaptalanul. A művelt köznyelv a szalonképes *örömmel* cseréli le, ez azonban nem szerencsés, mert túlságosan általános. Töltése szóösszetételeitől függ; az „életöröm”-ben pozitív, az „örömtanyá”-ban negatív.

A magyarosság szintén lényeges szempont. Miért mondjunk szifilisz, ha rendelkezésünkre áll az egészen irodalmi „bujakór”. A frigid se több a „hideg”-nél. Nemi téren furcsának tűnhetnek a tájszavak, de létjogosultságuk nem kérdőjelezhető meg. Mi kivét-nivaló van a vulva „bársony Ilonka” megnevezésén? Köznapi alkalmazásra nem való, de figyelemre méltó a művészi „életmosoly” kifejezés is.

A szeretkezés verbális kezdeményezésénél elkerülhetetlen bizonyos szavak használata, némelyik viszont visszatetszést kelthet. Az igazság azonban az, hogy sok kifejezés egyszerű összehasonlításon alapszik, találó emberi megfigyelések eredménye. Árnyalato-
kat rögzítenek, így lehetővé teszik kívánságaink félre nem érthető módon való közlését. Legtöbbjüktől csak azért idegenkedünk, mert a már nem beszélt passzív szókincs részei. Régebben némelyik még a szépirodalomban is előfordult !

1983.

A szombatról

Erich Fromm, a *Mesék, mítoszok, álmok* c. kötet szerzője már más műveiben is bizonyította biblikus tudását. Könyvek-béli jártassága vitathatatlan, de a *szombat* témájában ismét nyilvánvalóvá válik valami. Nevezetesen: az alapos felkészültség, a pártatlan megközelítés és a tárgyilagos vizsgálat kevés az Írások értelmezéséhez. Fromm és más neves kutatók esetében a hit hiánya képezi a lelkületi gátat. Személyes érintettség nélkül, az elkötelezetlenség tüntető bevallásával nem lehet messzire jutni a teológiában.

A szombat megtartása nem egyszerű rituálé, hanem a zsidó hit egyik alappillére, melyre Jézus is támaszkodott.* A mózesi tizparancsolat idevonatkozó része teljesen világos. A kétféle indoklás teljesen érdektelen, fő, hogy valamire való tekintettel betartsák a szabályt. Az emberek ugyanis ősidők óta a munkára, az elfoglaltságra való hivatkozással utasítják vissza az Örökkévaló meghívását, és mentik ki magukat a küldöttei előtt.** Mózes tehát meghatároz egy napot, amikor nem fogad el ilyen értelmű kifogást. Ha török, ha szakad, egy nap az Istené, különben sose lesz Izráel az Úr jegyese.

A 4. parancsolat nem „szociálhigiéniai” törvény, hanem alapvetően vallási és etikai, akárcsak a többi. A holdhónap minden hetedik napja „rímél” az emberi bioritmussal. Ekkor mutatkozik igény a testi és lelki ellazulásra, amelyet praktikus összekapcsolni az Istenre való hangolódással.

A szombatnapi fagyűjtő*** (amúgy is tanmesei) büntetése nem tűnik olyan irgalmatlannak, ha arra gondolunk, hogy hat nap alatt módja volt beszerezni a hetedikre való tüzelőt. Akár még péntek délelőtt is.

A „későbbi fejlődés” során – Fromm fogalmazása ! –, vagyis az egyre inkább megkövesedő hagyomány kialakulásával sajnos elvesz a Törvény szelleme, marad a lélektelen parancs. A nép már csak a formát gyakorolja, a tartalmat már nem érti, de sejti, hogy itt valami fontos dologról van szó, ezért betartja az előírást. Persze anélkül, hogy az időt arra fordítaná, amire kéne...* A szerző is azt állítja, hogy az ünneplők számára a szombat az öröm és élvezet napjává lett.

A tűzgyűjtés tilalma, a fücsomó kihúzhatatlansága, a zsebkendő „cipelése” – mind megannyi riasztó példa. Jól mutatja, hová vezet a törvényeskedés, a teológiai szörszálhasogatás. A Talmud meghatározása szerint – melyet Fromm is átvesz –, minden olyan tevékenység munkának számít, ami beavatkozást jelent a világ „fizikai” életébe. A Rendszerhez tehát ezen a napon konstruktív módon sem szabad hozzányúlani.

Itt sok-sok kérdés merül fel a világgal, az emberrel, a munkával és annak jellegével kapcsolatban. Mi az a „fizikai” világ? Van a világnak csak-fizikai része? Csupán a fizikai világba nem szabad beavatkozni? A szellemi részébe szabad? (Ha valakit tanítok, akkor ezt teszem, s egyúttal munkát is végzek...) Munka-e a fizikai értelemben annak számító koitusz, és ha igen, akkor milyen értelemben?

Fromm szerint a szombati nyugalom az ember és a természet közötti béke állapota. Ilyenkor érintetlenül kell hagyni a természetet. Semmilyen módon nem változtathatunk rajta, sem azzal, hogy újat hozunk létre benne, sem azzal, hogy valamit elpusztítunk. A harmónia bármiféle megzavarása – „munka”.

Értem, hogy mire gondol a szerző, de egyáltalán nem osztom a nézetét. A szombatunkénti pihenés nem béke, csak kényszerű fegyverszünet, melyet a bioritmus parancsol. (Fűjd ki magad, mielőtt újra nekiveselkedsz...) Ez az ún. béke a célszerűség és hatékonyság szolgálatában áll. Hogy is mondta Rejtő Jenő? Vasárnap ne lopj, ne verj meg senkit, mert a hat nap mindenre elegendő...

* vö. Tm 26.

** Tm 63.

*** Szám 15,32

Ha következetesek vagyunk, akkor nem fogadhatjuk el Fromm engedményét sem: „Önmagában a cipelés nem tilos. Például saját házamon belül vagy a földemen szabad terhet vinnem”. Nem, nem szabad, mert nincs *saját földem*. Az a földdarab, ami telek-könyvileg a nevemre van írva, az ettől még a természet része. A rajta élő állatok, rovarok, növények és ásványok nem tudják, hogy „saját házamon belül” minden az enyém, őket is beleértve.

„De még egy zsebkendőt se szabad egyik területről a másikra vinnem, például egy lakásból ki az utcára. Az embernek nem szabad beleavatkozni a természet egyensúlyába. Ez nem csupán azt jelenti, hogy nem szabad üzletelnie, hanem azt is, hogy kerülnie kell a birtokátruházás legegyszerűbb formáját is, nevezetesen egy tárgy átvitelét egyik területről a másikra.” Ha ezt elfogadjuk, akkor alamizsnát se adhatunk... Szombaton ugyanis nem cipelhetünk magunkkal pénzt.

A Dohány utcai zsinagóga előtt történt, hogy a szolgálatot teljesítő rendőr meg akart bírságotlani egy autóst, aki tilosban parkolt. Az illető elismerte a szabálysértést, de mosolyogva közölte, hogy nem tud fizetni, ugyanis ortodox zsidó lévén szombaton nem cipelhet magával pénzt. A fakabát ugyancsak mosolyogva válaszolt: ő úgy tudja, hogy hithű izraelita szombaton nem vezet gépkocsit. Szerencsére megtalálták a teológiai megoldást: a sokkal nagyobb összegről szóló feljelentés következtében pénz nem cserélt gazdát.

1997.

Hogy lesz valaki író?

Piroska unokahúgom kérdezte ezt a minap, neki azt válaszoltam, hogy sok betűtészta levést ettem a napköziben. Most azonban komolyra fordítom a szót. Azt hiszem, esetemben a mesefelolvasásokkal kezdődött a dolog. Édesanyám és anyai nagymamám felváltva ringatott álomba a Sicc nevű kandúr kalandjaival. A mama, egyszerű asszony lévén, a kolofont is eldarálta. Másnap figyelmeztettem az anyut, hogy valamit kihagyott. Micsodát? Hát azt, hogy Tankó Béla rajzaival. Tokodi nagymamám vadnyugati történeteket olvasott fel, ám a *grizzly* szót nem tudta kiejteni. Ezért mind a ketten a hatalmas Gizimedvétől féltünk.

Édesanyám a tanítóképzőbe iratkozáskor még jól beszélt svábul. Ennek ellenére azt a célt tűzte ki maga elé, hogy magyartanár lesz. Az irodalom tehát már gyerekkorom óta körülvett. Apám magyar-történelem szakos volt, ráadásul írói ambíciókat is dédelgetett. Születés- és névnapokra, húsvétra, karácsonyra mindig könyveket kaptam... Ezekhez a tanév végén még néhány jutalomkötet is társult. Olyan udvarban nőttem fel, melyet pedagógus bérlakások vettek körül, így nem kellett messzire menni egy-egy ritkaságért.

Az írás tehát olvasással kezdődik. Szerettem a képregényeket is, a helybéli moziba pedig sűrűn el kellett járnom, mert soros szerelmemen kívül a film is érdekelt. Dramaturgiát a József Attila Színházban tanultam, szüleimnek oda volt bérletük. Akkoriban még problémás volt este hazajutni a fővárosból, kocsiról meg álmodni se mertünk. Egy-szer, nem sokkal az előadás befejezése előtt, „kihegyeződött” a darab. A főszereplő hatás-szünetet tartott, kinyújtotta a karját, a közönség szinte csüggött rajta... Ekkor sztentori hangon elbődült valaki a nézőtéren: *Engedjenek, megy a vonatom !* No, szóval, így kell ezt csinálni. Akkor jön be a poén, ha mindenki másra figyel.

Az íróvá váláshoz persze a szakmai ismereteken kívül még jó néhány dolog szükséges. Ezek közül az őszinteség nem kerül semmibe, és mindig kifizetődik. Ezért most is elárulom, hogy miért lettem betűvető.

Ahogy azt mondani szokták, korán kezdtem a másik nemmel való kapcsolattartást. Tapasztalataim miatt komoly tekintélyre tettem szert évfolyamtársaim előtt. Hatodikban már tanácsokat osztogattam, és éppen ezzel szorítottak sarokba. – Ha ilyen bátor vagy, akkor miért nem hívod randira a Cicát? – Ez a felvágós kislány már tizenkét évesen is velőtrázóan csinos volt, ezért nem mert közeledni hozzá senki. – Elhívom én – vontam vállat, abban a biztos tudatban, hogy úgysem jön el.

A légyott részleteit a készséges barátnők segítségével rögzítettük. Abban maradtunk, hogy fél hétkor találkozunk a könyvtárban. Ezután feltűnés nélküli hazakísérés következett volna, hönünk alatt a kikölcsönzött kötetekkel. Egyik barátom vállalta, hogy a sarkon átveszi az enyémet, mivel mindkét kezemre szükség lehet.

Én már jó korán ott sétáltam a polcok között, zakatoló szívvel. „Úgysem jön el, úgysem jön el” – bátorítottam magamat. Nem is bírtam állva hallgatni az ajtónyitásokkor megcsendülő kis harangot, úgyhogy lerogytam egy asztalhoz. Cica pontosan fél hétkor lépett be, kicsomagolta könyveit, rájuk tette az olvasójegyet, és körbepillantott. Igyekeztem láthatatlanná válni, de nem volt menekvés.

Odalejtett hozzám, leült velem szemben, fél kézzel rákönyökölt az asztalra, és vára-kozóan rám nézett. Én meg egyetlen szót sem tudtam kinyögni. Haragudtam az egész világra. Úgy éreztem, hogy becsaptak. Mégpedig totálisan. Mert a szerelem, ugye, az rend-ben van. De beszélgetni is kell ?

Nos, akkor határoztam el, hogy megtanulok fogalmazni. Olyan szépen írok majd erről az egész fiú-lány dologról, hogy még.

Génkezelve

Chargaff úr, aki foglalkozására nézve gensebész, megálljt parancsolna a tudománynak. „Eddig, és ne tovább!” – kiáltaná legszívesebben, a vallási hatalmasságokkal karöltve. Saját bevallása szerint egy hosszú, tartalmas és boldog élet után, szinte a halál küszöbén. Így persze könnyű... A beteg emberek és hozzátartozóik azonban már régen döntöttek: a terméketlen feleség mindenképpen gyermeket akar, és a szervátültetésre váró alanyt csak az érdekli, hogy *legyen* vese, máj vagy szív. Aki operáció előtt áll, az azt szeretné, ha az orvosnak biztos lenne a keze.

Nem is olyan régen volt, mikor a kirurgus csupán ruha alatt tapogatózva vizsgálhatta meg páciensét, s anatómiai ismereteket, műtési gyakorlatot kizárólag lopott vagy titkon megvásárolt holttesteken lehetett szerezni. Mindez a már szerencsére túlhaladott vallási álláspontok miatt volt. (Bár nem az egyház nőtte ki magát, hanem a világ lépett át ebben az egyházon, mint annyi minden másban is.)

Választanunk kell: irgalmasságot akarunk vagy áldozatot... Ha az utóbbit, akkor a vallási hatalmasságok előírásainak megfelelően még a saját gyermekeinktől is meg kell tagadnunk a vérátömlesztést. Ha az előbbi, akkor végérvényesen le kell számolnunk a tévhiteinkkel. Ez a könnyebb, ugyanis valójában *mások* reánk erőltetett tévhiteiről van szó.

Isten azt akarja, hogy ami fáj, az ne fájjon. A „rossz” tehát nem tőle van. Ez az élet-világ-sors ugyanakkor rossz. (Ha a Természet természetes, akkor a fájdalom is az.) Chargaff úrnak bizony igaza van: lépten-nyomon az Ördög névjegykártyáit vehetjük fel a földről. Semmi sem normális, nemcsak a betegség és a halál nem az, de még ehhez az ún. élethez szükséges anyagcsere-folyamatok sem, mi több: a szexuális tevékenység és a szülés aktusa sem.

Minden emberi dologhoz könny, veríték és vér tapad, életünk zajban, porban és bűzben telik, esztétikai értelemben vett rondaságok közepette. Nem csoda, ha nem úszszuk meg fejfájás, rémálmok és hallucinációk nélkül. Vajon mi szükség van alvásra és menstruációs ciklusra? Miért kell folyvást tisztálkodnunk s takarítanunk? Fáj a fogunk, görcsöl a hasunk, és a legkülönbébb balesetek érnek bennünket. A gyermekbetegségek és az öregkori változások már elfogadott dolgok... Persze suhancot kell kérdezni a klimaxról és vénséget a mumpszról.

„Minden kornak megvan a maga szépsége” – mondja a fiatal az öregnek, akinek már gyakorlatilag semmit sem szabad csinálnia. „Még előtted az élet” – mondja az öreg a fiatalnak, akinek még semmit sem szabad csinálnia. A köztes időszak pedig oly rövid, hogy észrevétlenül tűnik tova.

A genetika tudománya megnyújthatná ezt a középídot előre- és hátrafelé is. Talán nem jönnének világra gyerekek veleszületett rendellenességekkel, kóros hajlamokkal és allergiákkal megverve. Megszűnhetne az értelmi fogyatékoság, a testi csonkaság, feledésbe merülne a nyitott gerinc és a nem záródó gyomorszáj. Nem létezne farkastorok és nyúlász, madárfej és dongaláb. A gensebészet megelőzhetné azokat a dolgokat, amiket egykor Taigetosz szikláján „kezelték”. A mai orvostudomány a mindenáron való életben tartással sem a betegnek, sem hozzátartozóinak nem tesz jót.

Könnyen belátható, hogy nem az ezzel kapcsolatos kísérletek fogják szörnyekkel elárasztani a földet. Ez a világ ugyanis már most „a pokol mintakatalógusa”. (A definíció Chargaff úrtól származik.) Ezt csak azok nem veszik észre, akik fiatalok, egészségesek, szépek és jelenleg éppen „boldogok”. S nemcsak az emberi, de az ember alatti világ is pokoli. A természetfilmek nézői élőben láthatják az önzést, az erőszakot és a gyilkolást. Gyakran az utódokat is felfalják, a kicsinyek pedig már a fészekben ölik egymást.

Az ékszerdarázs példája a legszemléletesebb: ez a szemre gyönyörű rovar szépségével magához csalogatja nálánál nagyobb, de védtelen fajtársát, bénító mérget fecskendez bele, aztán lerágja szemét-fülét és tapogatócsápjait, majd a magatehetetlen lénybe beleülteti saját petéit, melyek kifejlődéséhez friss, élő anyag szükséges. Azok aztán szép lassan halálra rágják az áldozatot. Íme, a harmonikus természet, „amelyben Isten képe leírva vagyon”.

Tudósunk szerint a *génmámor* hatására sokan ki lennének zárva a szaporodásból, mivel csak a tökéletesek örökíthetnék át génjeiket. Szeretnék rámutatni arra, hogy most is igen széles réteg van kizárva az idillikus családi életből, az értelmi és testi fogyatékosokon kívül a kozmetikai (bőr-) betegségekben szenvedők is, továbbá azok, akik egyszerűen rondák.

A vallási hatalmasságok vagy hazudoznak a szépség kérdésében, vagy agyonhallgatják a témát, holott a külső megjelenésnek mindig is döntő fontossága volt az egyén boldogságát illetően. A csúnyák és a hátrányos helyzetben lévők joggal ateisták... Ma már tömegek veszik igénybe a plasztikai sebészek segítségét, s ezek a milliók vevők lennének a génebészet szolgáltatásaira is. Ha a rendellenességet már a sejtben korrigáljuk, akkor bizonytalanság és félelem helyett teljes lelki nyugalomban lehetne várni a kisbabát, akinek ilyen értelmű emberi jogai sem csorbulnának.

Az emberek túlnyomó többsége nem tartja magát szépnek, s tényleg nem az. Ez az egyik oka annak, hogy igazi élet helyett csak pótcselekvésszerűen vegetálunk, az elérhetetlen boldogságot könyvekben, filmekben és fantáziákban éljük meg. A genetikus beavatkozástól tartók azt mondják, hogy a tervezéssel elveszne az emberi társadalom színessége. Magam sem vagyok híve a technokráciának, sem a falanszter rendszernek, habár a jelenlegi helyzetből nézve komoly előrelépés lenne.

Ha megállunk egy utcasarkon, akkor zsibbadásig várhatunk, amíg arra jön egy valóban szép nő. Már ha férfiak vagyunk... Mert a nők még kritikusabbak sorstársaik küllemét illetően. Ez törpe, az hórihorgas; ez dagadt, amaz gebe; ez gülüszemű, annak bajusza van; ez krumpliorrú, annak eláll a füle; ez elől deszka, hátul lécs, amaz pedig a pókot is ki tudná harapni a sarokból... Ez lenne hát a színesség? Ez a változatosság az, ami gyönyörködtet?

Sokan éveket adnának az életükből, ha változtathatnának a külsejükön. Mert ha lakásínség van, akkor nem számít, hogy mindenkinek egyformát utalnak ki, lényeg az, hogy jusson. Azonkívül távolról se lenne szó egyformaságról. Az öngyilkosok, kábítószeresek, alkoholisták és diktátorok száma pedig minden bizonnyal visszaesne.

Az evilágbeli, nagybetűs Rossznak semmiképp sem lehet oka a picinyke ember, aki úgy zuhan keresztül az életén, mint egy kútba ledobott kő, neki-nekiverődve a betongyűrűknek. Gyakran hangoztatott tévhit, hogy a homo sapiensnek szabad akarata van. A genetikai kutatások azt bizonyítják, hogy örökletes tényezők determinálnak bennünket. Ehhez jön még a környezet hatása és a körülmények hatalma... Szó sincs tehát tiszta lapról, az emberi élet – születéstől a halálig – megalkuvások sorozata. Még a jó dolgok is árukapszolásszerűek: a szex mellé vállalni kell a gyereket és a házasságot, legtöbbször ebben a kényszerű sorrendben.

A vallás itt is „segítségünkre siet”, arról biztosítván minket, hogy ez a világ jó, az élet szép, az emberek szeretetre méltóak, az egyén egyszeri és megismételhetetlen alkotás, s ebben a minőségében a teremtés koronája. Megannyi félrevezető tévhit... Ellenkezőjéről naponta meggyőződhetünk, s most már hozzájönnek a genetikai eredmények is, például a klónozás.

Szó sincs róla, hogy az ember a klónozással valami újat, Istentől független dolgot hozott volna létre. A homo sapiens ugyanis nem képes valóban újat alkotni: minden itt volt és van körülöttünk, kezdettől fogva. Mi csak „feltaláljuk” őket, azaz előbb vagy utóbb beléjük botlunk. Nem tudunk mű-anyagot csinálni, a műanyag ugyanis szerves anyagok vegyülete, csak éppen ebben a formában nem fordul elő a természetben. Ahogy az acél vagy az öntöttvas sem. A lehetőségekkel élni kell, legyen az atomenergia vagy génebészet. Persze, meg is fagyhatunk, mint az ősemlék, kőszénből faragott ágán fekve.

A vallási hatalmasságok nem azért ágálnak a klónozás ellen, mert attól félnek, hogy a tudósok embert teremtenek. Ez kezdettől fogva benne volt a pakliban:

*Az ember ezt, ha egykor ellesi,
Vegykonyhájában szintén megteszi.*

(Madách)

A baj az, hogy ezzel lelepleződne valami. Azt már régen hallani, hogy „a lélek az agyban van”. (Tehát gondolkodni is kell, nemcsak hinni.) Vagyis már az első klónozott embernél nyilvánvalóvá válna, hogy lélekkel rendelkezik. (Erre Chargaff úr is utal.) Lát-szik majd a szemén, hallani lehet majd a hangján, érezni a simogatásán. Meg kell tehát fogalmazni a tételt: a lélek az anyag tulajdonsága. Az anyag egy bizonyos összerendezettségi szinten lelket produkál. S eme összerendezettség megszűntével a lélek is megszűnik. Mármint a *gépies* ember *gépies* lelke. Az „anyag” megmarad, mert az az Úristené, sőt valamiképpen Isten maga. Itt, e világon, valaki az Ő anyagával vircsaftol, s ez a valaki gonosz. Ez pedig nem derülhet ki, mert a vallási szervezetek éppen ezt a demiurgoszt szolgálják. Persze, öntudatlan módon, mert vezetőik nem használják az eszüket.

Az ember nem gép. De az állat és a rovar bizony az. Azt teszik, amit beléjük programoztak. Gondolkodás nélkül, ösztönösen, a következményeket nem mérlegelve, azokat nem ismerve. Ezért nem jó játékok. Unalmasak. Az ember már nem gép, csak gépies. Így már sokkal izgalmasabb ! Ha nem akar valamit, de mégis megteszi, pedig elvileg választhat. Na, nem igazán, de azért dönthet. Döntését azonban befolyásolni lehet, mert könnyen manipulálható. Ebből a játékszer mivoltból csak a gondolkodással megszerzett tudás húzhatja ki a szegény embert. A vallási hatalmasságok nem fogják... Ők ugyanis ellenérdekeltek.

Ha majd űrhajó indul egy testvéri civilizáció felé, akkor persze VIP-helyet kérnek rajta, ostoba híveiket képviselendő. Addig is ellenzik az űrkutatást... Rángatják a kézféket a haladás robogó autójában, ami erőszakos, durva dolog, és – szerencsére – teljességgel hatástalan.

2000.

Egy üveg sör

Ennyi egy folyóirat ára, és sokan nem a benne található kulturális tartalmat választják. Nem kell, mert „drága”. Pénzbe kerül, de nem hoz pénzt. Hatása úgyszint, s ha mégis, aránytalanul kevés. Eredménye nem azonnali, nem mérhető. Senki sem nyitja ki szívesen a bukszáját kalkulálható nyereség nélkül, legfeljebb „áldoz” a nemes célra. A kultúra hiánya azonban a személyt minősíti.

Mert az ember nemcsak kenyérrel él... Az étel-ital-ruha-lakáson kívül egyebekre is szüksége van. Forintban, folyóméterben és unciában nem kifejezhető dolgokra.

Mondd, te milyen ember vagy ? Honnan veszed önbecsülésedet, mi biztosít neked tartást, hitet? Ismered-e múltadat és sejtöd-e jövődet? Van értékrended, vigaszod, lelki-erőd? Tudsz-e mindig aludni, vágyod-e néha a magányt? Szoktál magaddal szembesülni? Látod „kívülről” is magad? Mi ad számodra reményt és kikhez tartozol? Érted-e a viccet és tanítasz-e másokat?

Neked mi fontos igazán? A kenyér, a cirkusz? Az olcsó szórakozás? A dísz-kócos tánci terem? A több nap, mint kolbász? A sör utáni habos bőfögés? Az, hogy kedvező körülmények között robotolj, vagy az, ha fészkerben is, de alkothass? Az, hogy szép iskolába jársz, vagy az, hogy szép dolgokat tanulj? Az, hogy kacsalábon forgó házad legyen, vagy az, hogy otthonod ?

Vannak-e kérdéseid, és mit kérdezel? Csupán az érdekel, hogy „miből”, vagy az is, hogy „miért”? Miért jött Isten országa helyett az egyház, és munkáshatalom helyébe a párt? Csak azt kérdezed, hogy „kinek”, vagy azt is, hogy „minek”? Minek a művelődési ház, ha nincs rá igény ? Ki játszik kinek, és főleg: minek ?

A szervezetek olyasmit szeretnek csinálni, ami gyors, látványos és dokumentálható. Az utépítés például ilyen. A kultúra nem ilyen. Mivel is lenne mérhető a tisztító katarzis, a teremnyi hallgatóság tapsa vagy egy szoknyalebbenés? Hány centi egy boldog mosoly, milyen súlyú a hálás kézfogás, összetevőire bontható-e a szemragyogás? Kiszámíthatók-e álmaink, mennyibe kerülnek emlékeink, és kinek jelent többet az integetés ?

Utakra van szükség vagy valami egész másra? Hány köbméter aszfalttól alszol el, és mennyitől érzed úgy, hogy érdemes felkelni? Hány tonnától fakadsz dalra, és mennyi kell, hogy táncra perdülj? Minek a sima járda, ha strichelnek rajta? Minek az új temp-lom, ha nincs benne pap? Hány katedrális igazol egy koldust? Kár kikövezni az utat, ha a pokolba visz.

Amit keservesen építünk, egy perc alatt lerontják. Felújíthatjuk az egész világot – egy gombnyomással elpusztítják. Mire összehozzuk a fészket, szétmegy a házasság. Mire bevezettjük a gázt, a nagy kinyitja magára.

Így nem érdemes. Csak úgy a jó, ha az igény találkozik a lehetőséggel, ha a vágy együtt jár az alkalommal. Ehhez tanulni, tanítani és művelődni kell, mert a Gondolatot nem rágja meg a rozsdá, és a moly sem emészti meg.

Az összetartás országa

Jeruzsálem leányai című drámám írása közben kerestem fel a vörösvári zsidó temetőt. A Lőcsei utcában háromszáz síremlék tanúskodik arról, hogy a községben, nem is olyan régen, 150–200 izraelita család élt. 1947-ig imaházuk is volt, mely a mai Petőfi Sándor utca elején, a trafik mögött állt. Ebben a zsinagógában Bilitzer úr kántorkodott. A falubeli öregekkel beszélgetve hallottam, hogy az őslakosok és a bevándorlók közt nemigen voltak etnikai feszültségek. Talán azért, mert a werischwári svábok se a Vereckei-szoroson át kerültek Magyarországra, tehát végső soron ugyanolyan jövevénynek számítottak, mint a betelepült zsidók.

Ráadásul hasonló okok miatt jöttek ide: az adómentesség, a különböző kedvezmények, az életlehetőségek miatt. Nem valószínű, hogy előítéleteik lettek volna egymás iránt, hiszen minden népre ráfognak valamit: a taljánok macskazabálók, az arabusok lusták, a románok szőröstalpúak, a franciák békaevők, a skótok skótok, a sváboknak pedig – egy szállóige szerint – csak negyven éves korukban jön meg az eszük.

Régen senki se akadt fenn azon, hogy a zsidók kereskednek. Ha valaki azt mondta: „a zsidótól jövök...” mindenki tudta, hogy a boltban járt. Ez éppen olyan természetes volt, mint az, hogy a kőport, homokot és fát szállító lovas kocsik bakján sváb fuvaros ült. A fővárosi utcák lakói számára nyilvánvaló volt, hogy a drótos az tót, a „milimári” kifejezés pedig nemcsak a foglalkozást, hanem a származást is megjelölte. (Milch = tej, Mări = Maria).

Az emberfajták becstelen rangsorolásával Magyarországon nem lehet sokra menni... Nem, mert itt, a Kárpát-medencében, „rossz helyen” vagyunk, nem tudjuk kikerülni a világháborúk, tatár-, török- és felszabadulások hatásait. A legtöbb honpolgár igencsak meglepődne, ha eléje állnának az ősei.

A vörösvári zsidók a szénbánya 1898-as megnyílásakor jöttek a községbe, a magyar ajkú telepésekkel együtt. Ők azonban előnyben voltak, mert beszéltek németül. A nevük is németes csengésű volt, így Herr Strobelberger (a sváb) és Herr Spiegelberger (a zsidó) remekül megértette egymást. És amikor este, a Szent János-tó partján, a „werischwärer Knabe” azt suttogta a „jud Madchen”-nek, hogy *ich will dich*, akkor a leány pontosan tudta, hogy miről van szó. Ennél erősebb kapocs pedig nem létezik a népek között.

A közmondás szerint az igazi ház az asszony. Az igazi haza pedig emlékeink színtere. Ezért nem akartak a vörösvári svábok kitelepülni Németországba, s ezért nem akarnak az erdélyi magyarok átköltözni az anyaországba. Mert az az ember hazája, ahol az első bizonytalan lépteket megteszi; ahol papást–mamást játszik; ahol az iskolapadba vési kedvese nevét; ahol megérinti a szerelem; az az ember hazája, ahol az általa ültetett gyümölcsfák termőre fordulnak.

A folyton úton levő, hazát kereső vándorok mindig idegenben vannak, ezért aztán összetartanak. Ha majd a zsidó és a sváb úgy érzi, hogy ott, ahol született, otthon van, akkor már nem fog sorstársához húzni, mivelhogy nem lesz „sors”. Addig azonban az ő országuk az összetartás, ami nagyon hasonlít arra, hogy „az Isten országa köztetek van”. Ha ezzel az országgal foglalkozunk, akkor a többi mind is megadatik. A zsidó–keresztény megbékélés is. Építsük hát az országot, mert az Örökkévaló ezt várja el. Zsidóktól, sváboktól, magyaroktól, németektől és oroszoktól. És a fel nem sorolt nemzetektől.

Nyomdász korszakom

A nyomda-, a papíripar, a sajtó és a könyvkiadás előszele

Szegény családba születtem. Első hintám például egy felfordított kis hokkedliből készült. Szüleimnek plédje sem volt, amit a fűre teríthettek volna, ezért újságpapírokra ültettek a fotózáshoz. Így már nyolc hónapos koromban szoros kapcsolatba kerültem a szakmával. Akkoriban gyorsan száradó festék sem létezett, a frigyet tehát az ülepemmel is megpecsételtem. Az érintés életre-halálra szólt, ez az oka annak, hogy műveimben – ha csak lehet – szóba hozom betűszedő múltamat. Értelmiségi környezetem könyvekkel halmozott el, ezeket nagyszüleim olvasták fel nekem. Egyszerű embereként a kolofont és az impresszumot se hagyták ki, ezért már korán megismertem a szakma nagy öregjeinek nevét. A tipográfusok, illusztrátorok, műszaki szerkesztők, illetve azok leszármazottai később tanáraim és kollégáim lettek.

Egy elvetélt író

Édesapám, hozzám hasonló módon, nagy vargabetű leírásával került a nyomdaiparba. Eleinte a közgázra járt, de átment a bölcsészkarra, mert sokan dicsérték jó tollát. Végül magyartanár lett Pilisvörösváron és Izményben. A válás és az ezt követő lakásproblémák űzték vissza Pestre, egy Magyar utcai albérletbe. A közeli Károly-kertbe járt le alkotni, irodalmi igényű hagyatékát halála után találtam meg. Sajnos, a művek annyira kötődnek az 50-es évekhez, hogy ma már az olvasó nem érti a poénokat.

Az Egyetemiben korrektor lett, a kéziszedést Teszár Misi bácsi keze alatt tanulta ki. Kisgyermekként bevitt a Mikulás-ünnepségre, az üzemi lap több képén is rajta vagyok, Lázár Pista mellett. A Forrás kocsmába menet sokszor megcsodáltam a Dohány utca járdájáról is látható, működő nyomógépeket. Szekrénybeosztást hamarabb láttam, mint általános iskolai bizonyítványt. Bodoni félkövér betűkkel szedte ki nekem, hogy „Pintér István” és a kezembe adta. Ha tudtam volna, hogy ezt a nevet egyszer ki is nyomtatják, akkor nem szórtam volna szét a kötetseten.

Kamaszkori sztorik

Öcsém születése után édesapám átigazolt az Athenaeumba, pusztán az óvodai férőhely miatt. A vándormadárságot akkoriban még kipellengérezték, ezt ellensúlyozandó született meg az a Typographia cikk, mely a döntés háttéréről szólt. Néhanapján én mentem a tesómról, aki egyszer kínos helyzetbe hozott. Az előtérben lévő boxoknál öltöztettem, egy lányos anya mellett. Öcsém simán átszólt a néninek, hogy legközelebb fehér bugyit adjon a csemetéjére, mert ő azt szereti. Nekem is volt egy erotikus jelenetem a nyomda római-parti üdülőjében. Az egyik kolléganő bikinire vetkőzve akart napozni a teraszon, ám ez csak félig sikerült neki. Felsőrészt helyett csipkés melltartóját hagyta magán, ami érzésre „ugyanaz” volt. Én gyerekfejjel is láttam a különbséget, de nem akartam zavarba hozni. Ekkor fogant meg *A szerelem mindent legyőz* c. sci-fi novellám magva, amely később „Életfogytiglan” című fanti kötetemben szökkent szárba.

A fater előbb Nagy Pista csoportjába került, később pedig a lapszedőket erősítette. Ettől kezdve nekem is járt a Fanyar Hírlap, s az ehhez hasonló nyalánkságok. Pintér alhadnagy elvtárs rendszeresen behívót kapott Balatonaligára, mert képzettségénél fogva tartalékos haditudósító volt. Ilyenkor tegezhetette a szedőtermi művezetőt, akinek év közben a beosztottja volt. Összetalálkozásukkor tisztelegve megkérdezte tőle, hogy hozzon-e igazolást a katonai távollétról. Az illető Szomorúan azt felelte: hozzon...

Apám a Térképészeti Intézettől ment nyugdíjba, nyomdászként. Halálakor a Honvédelmi Minisztérium részvétét nyilvánította, dísztávirat formájában.

Athenaeum Nyomda

Egy középiskolai nyári szünetben az Athenaeumban dolgoztam. Én lettem a II. emeleti segédmunkás, mert R. Zoltán nevű próbaidőre bocsátott kollégám visszakerült a rácsok mögé, Mezgár Pista pedig jó indulatú gyerek volt, de gyengeelméjű... Hivatalosan Kernmüller Laci bácsi volt a főnököm, de a „Kispintért” mindenki pátyolgatta. Anyagismeretre Klein Rudolf rámoló tanítgatott, a betűfajtákra Stark Miklós, a szövegszedés alapismerteteire pedig Boross Dániel. Csillag János már címnegyedívbe illesztett kolofonokat és impresszumokat készített velem. Bakos József a magyar nyelv ízes kifejezéseit verte bele a fejembe, bár azokat némelyek káromkodásnak vélnék.

Buzássy László brigádjánál szedhettem ki a verseimet, Garamond betűkből. Ezeket Vörös Elemérrel olvastattam el, de az rágalom, hogy emiatt ment át a Posta házinyomdájába. Egy szakközepes diáklányhoz írt költeményemet el is küldtem a Typographiának. Tudom, hogy az szaklap, de azt akartam, hogy az illető a lehető leggyorsabban nyomtatásban lássa a nevét. Bolgár István fejléces levélben válaszolt, és bátorított, mondván, hogy lát bennem tehetséget. Szerencsére Szomor László is szemet hunyt, mivel segédmunkási feladataimat rendesen elvégeztem. Egy ízben Csatlós Jancsi mellett igyekeztem gyarapítani a magyar poéták sorát, a művezető látta is a hatáskör-túllépést, de nem szólt rám. Bement az irodájába, és onnan hívott fel, hogy ha időm engedi, akkor szedjem össze a Ludlow címszedő gépek körül a szemetet.

Szilvási Lajossal is a nyomdában találkoztam, egy ott tartott író-olvasó találkozón. Ennek a vége író-író találkozó lett. Később Vámos Miklós *Borgisz* c. kisregényét is elolvastam, sőt fehér asztal mellett beszélgettünk is. Szerzőként ügyesebb nálam, de az ő fülében nem zakatolnak ott az elmaradhatatlan nyomdazajok. Soproni Béla vezérigazgatóval rendhagyó módon ismerkedtem meg. Olyan helyen szivarozgatott, hogy a Lóspört tördelőszerkesztőjének véltem. Kértem tőle egy Turfot. Nem adott.

A piabeszerzés is segédmunkási feladataim közé tartozott. A II. emeleti személylift mögött volt egy ajtó, amely a New York palotába nyílt. Akkoriban ott különböző kiadók és szerkesztőségek működtek. Ezen a művészbejárón át ki lehetett jutni a Nagykorútra, üvegeket visszaváltani... „Küldetés” közben olvastam a számomra szent neveket, így évekkel később, amikor szerzőként tartottam a Szépirodalmiba, már volt helyismeretem. Az egész épületegyüttes a szívemhez nőtt, a Hungária Kávéháztól az éjjel-nappali közér-
tig, ahová tejturmixért jártam. A rendszerváltás lényegét is ott értettem meg. A fagyalt-automata mellé ugyanis kiraktak egy táblát, melyen ez állt: „A kétforintos fagyi három forint”. Na, mondom, vége a világnak.

Váltó-átállítás

Végül is nyomdafestékes lett a szívem, s ennek több oka is van. Jó hatással volt rám a kollektíva, minden megmozduláson ott voltam, legyen az dömsödi szüretelés vagy május elsejei felvonulás. Legjobban a szedőnapot élveztem, mert akkor sok későbbi oktatómmal és főnökömmel összetegeződtem, bár ők másnap erre már nemigen emlékeztek. Hétköznap is buli volt: ettem a linószedőgép kazánjain főzött hazai kaját, és ittam... illetve nem ivott senki, isten bizony! Málnaszörpöt persze igen, mert az átjáróban álló szódavíz-automata simán adott, ha az ember megfelelően körbevágta az ötcicerós fekete léniát.

Munkaidőben is kiküldtek; Verbó Lajos nyugdíjas korrektornak én vittem az olvasnivalót, és ha sport fűmag kellett a főművezetőnek, azt is én szereztem be. Az ilyesmit szigorúan a délelőtti hajrá után intéztem. Első volt a fonott szemetes kosarak kiürítése, ami könyvjutalommal járt. A liftes néni ugyanis (a nevét sajnos elfelejtettem...) mindig megállt fele úton, és kivett egy-egy keresettebb kötetet az akna mélyedéséből. Ezután következett a nyers szedések szétkocsikázása a csoportokhoz. A brigádok nevét, vezetőit és tagjait álmomban is felsorolom, a náluk készült lapokkal együtt. A bronzgépnél tartott búcsúztatókat mindig végigtapsoltam, hogy egynémely kollégám ne aludjon el az ünnepi beszéd közben.

Szakmaszeretetem legfőbb oka azonban egy széchenyis lány volt; Kati. A vezetéknévét természetesen nem árulhatom el, legyen elég annyi, hogy három „p” betű van benne, és Isten szolgáit is így hívják. Amíg meg nem ismerkedtem vele, eltűnedezték a „fagyiskocsik”, mert eme szedéstároló alkalmatosságokat tologatva hívtam fel a figyelmét magamra. Ha nem volt elég a zörgés, akkor nekimentem a Gutenberg-présnek. Végül Radics Emil segédoktató kegyelmezett meg nekem. Megbeszéltem vele, hogy felküldi őt a kliséosztályra valamiért, s engem ad mellé kísérőnek. Az elsős diáknak ugyanis nem volt helyismerete, én azonban otthonosan mozogtam a negyedik emeleti padlásbeugrótól a pincéig, ahol a Rotorbinder brigád előzte meg tervszerűen a karbantartást. Nyugodtan mehettem a cinkográfusokhoz is, mert a barátságos Zeller elvtárssal szintén jóban voltam. Mindazonáltal becsületesen meg kell mondanom, hogy a szerelmi vallomás abszolválásához minden felfelé vezető lépcsőt igénybe kellett vennem.

A katasztrófa is azon a szent helyen következett be. Reggelente tudniillik ott vártam Katit, aki gyakorlati napokon nyolckor jött lefelé az öltözőből. Az én munkaidőm hétkor kezdődött, de ilyenkor „kávészünetet” tartottam, hogy találkozhassunk. Egy alkalommal a cipő kopogására szokás szerint felugrottam ültőmből, s tárt karokkal indultam a lépcsőforduló felé. Sajnos, Várnagy Jóska bácsi érkezett egy korai értekezletről, aki lógásnak vette ott-tartózkodásomat. A főművezető azon nyomban kirúgott a vállalattól, ami csak annyit jelentett, hogy a nyár hátralévő részében már nem kellett dolgoznom. A jövőmre azért gondolnom kellett, tehát beiratkoztam a Ságváriba, szedőnek. Katit ezek után ugyanis csak az iskolában láthattam. Hát, így kezdődött huszonöt éves nyomdász pályafutásom.

Segéd munkásként lettem szakszervezeti tag, s ez sem véletlen. A kinyomott vallási lapok szedéseit pakolgattam Nagy Pistánál, de nagyon nehezek voltak a deszkákra lőtt újságoldalak. Bakos Jóska bácsi emberségből elvégezte az én dolgomat, pedig szivarozva is kivárhatta volna, amíg összerogyok. Weltner Sándor, a monó osztály vezetője ennél is tovább ment. Amikor arra lett figyelmes, hogy az ölomlánczák máglyába rakása után még „pogácsákat” is török, odalépett hozzám, s megkérdezte, hogy mennyi az órabérem. „Hét forint ötven fillér” – válaszoltam. „Azonnal tedd le!” – mondta. „Ennyiért nem kell ilyesmit csinálnod.” Azon a napon döntöttem el, hogy szervezett dolgozó leszek. Ma is az NyDSz tagja vagyok.

A Ságvári

Akkoriban a volt Népszava Nyomda falai között folyt az elméleti és a gyakorlati oktatás is. Tanoncként a Tolnai Lajos utca elejére kerültem, íróként a végére, a VIII. kerületi kapitányságra.* A sarkon lévő Potyka Csárdába érettségizett diákok sem mehettek be, ez benne volt a házirendben. Oda ugyanis a tanárok jártak. Én az Athenaeumba mentem a „Kisjósikába” tértem be, mert engem küldtek át, ha a tanintézetből hiányzó Ludlow címszedőgépen kellett dolgozni. Suttymban lehúzott verseimnek így Bodoni Bold Italic címe lett, az *Ifjú Nyomdász* azonban nem közölte le őket, mert Győri Dezső igazgatóhelyettes túl erotikusnak találta őket. Ezért aztán áttértem a prózára, műveimmel pedig egészen a Szépirodalmi Kiadóig jutottam... Osztályfőnököm – Konkoly Sándor – ugyanis velem küldözgette át a műszaki vezetőtől felvett kölcsön törlesztő részleteit. Az a feltételezés azonban teljesen alaptalan, hogy névrokonom, Pintér László, zsengeim kényszerű olvasgatása miatt engedte el a hátralévő összeget.

* Ez a sztori „Jeruzsálem leányai” c. kisregényemben található.

Az Athenaeumból egy „pék” járt át a linógépekhez, Nagy Sándor szerelő személyében, aki azért kapta ezt a nevet, mert fehér köpenyt hordott. A tanműhelyi fegyelemre Andics Béla párttitkár vigyázott. Egyszer összezüldültem vele, és jogorvoslatért a helyi szakszervezethez akartam fordulni, ám kiderült, hogy a bizalmi posztját is ő tölti be... Sokszor dolgoztam Fekete Géza rajztanár keze alá, ő az *Élet és Tudomány*nak készített illusztrációkat. A másik képzőművésszel – Varga-Hajdú Istvánnal – sok év után találkoztam össze a villamoson. Megörültem, mert úgy hallottam, hogy ez a tanár már nem él. Mondtam is neki, hogy tudomásom szerint meghalt, mire csendre intve odasúgta: „Ne mondd el senkinek, de ez így is van”.

Tanműhelyi oktatóm Záhorszky Miska bácsi volt, a Révai Nyomda egykori szedője, aki nyomban a fiává fogadott. A tanulóit ugyanis nem verhette, de a fia, az más eset. Az „öreg”-ről sokat lehetne írni... Őt akkor is bácsinak szólították, amikor mindenki más *elvtárs* volt. Tiszteletem jeléül világraszóló búcsúztatót rendeztem neki, nyugdíjba vonulásakor. Háromszáz egykori tanulója csődítettem össze, harminc év távlatából.

Végzősként már az újpalotai iskolába jártam. A Kavicsos közben álló épületet egy textiles sulival kellett megosztani, ezért minden szinten hevenyészett kerítés választott el bennünket. Egyszer nagy botrány kerekedett, mert valaki táblákat aggatott rá ezzel a szöveggel: „Az állatok etetése szigorúan tilos!” Nem tudom, ki lehetett, de a feliratot Bodoni Bold Italic betűkkel szedték ki.

Állami Nyomda

Korrektorként, később revizorként dolgoztam a Várban. Ez utóbbit civilek előtt nem volt tanácsos kimondani, mert Gogol-féle aktakukacnak vélték. Egy másik orosz klasszikus nyomán főmeggörként mutatkoztam be, arról a nem szakmabeliek is tudták, hogy nyomdász. Az igazgatót első naptól fogva tegeztem, ugyanis nem tudtam, kivel állok szemben. „A Gyula” egyik kolléganőmnek udvarolgotott, igen szerényen, velem is kezét rázott. Valahonnan ismerősnek tűnt a név, aztán az előttem fekvő hasáb alján meg is láttam. *Felelős vezető: Boskovicz A. Gyula.*

A revizorság csínját-bínját Siklósi Antaltól tanultam, aki nyugdíjasként járt be. Tőle hallottam, hogy a nyomdában egyetlen szépirodalmi mű készült, mégpedig Jules Verne Nemo kapitánya. Ez a kötet gyerekkorom óta megvan nekem, és akkor ellenőriztem is: tényleg ott nyomták. Ha tudtam volna, hogy egykori korrektora fog bevezetni a szakma rejtelseibe...

Irodám a magasnyomó gépterem vezetőjének szomszédságában volt. Urbán Tibornak többször beszéltem irodalmi terveimről, de nem ebbe halt bele. Munka után a Négy Szürkéről elnevezett kocsmában folytattuk, amíg bírtuk. Leginkább az éjszakás műszakot szerettem. Érdekes módon mindig akkor ébredtem fel, amikor megálltak a gépek. Kormanik Béla gyártáselőkészítő hozott össze a Junior Kontinens Kiadóval, náluk jelent meg első (sci-fi) kötetem.

A *szerellem örömhíre* című szamizdat művem is félig az Államiban írtam, mert ott ugyanolyan betűtípusú írógépem volt, mint otthon. Felfelé a Kagyló-lépcsőn jártam, Pikó Mózes lakása mellett elhaladva. Évekkel később együtt dolgoztunk a *Minden Jézusról* c. kötetén, mely a Kairosz Kiadónál jelent meg. Lefelé a Körmöci-lépcsőn mentem, egy eretneknek bélyegzett és meghurcolt paphoz, róla könyvet is írtam *Bulányi, a tisztelendő* címmel. Sokat sétáltam a rondellákon, későbbi filozófus mesteremhez, Barcza Barnához hasonlóan, akinek *A valóságmegragadás esélyei* c. kötetét én töltöttem fel a MEK-re.

Fővárosi Nyomdaipari Vállalat

A 11. sz. telep az Alkotmány és a Honvéd utca sarkán volt, közel az Oktatási Minisztériumhoz. Jánosa kollégám felesége ott dolgozott, Sanyi pedig mellettem iddoggált. Akkoriban spanyolul tanultam, mert a szemben lévő Kossuth Nyomdában kubai lányok vendégmunkáskodtak. Mi ebédelni jártunk át, mert a Borsodi söröző előtt enni is kellett

valamit. Mahr János volt a főnököm, akit nagyon tiszteltem, mert jobban rokizott, mint én. Egyszer átengedett a Nagy Ignác utcába, mert Bencze Márton unitárius püspökkel volt megbeszélhálóm. Később pontosítottam a felekezet Kátéját.*

Múzsák Közművelődési Kiadó

A néhai Népművelési Propaganda Intézet jogutódjában műszaki szerkesztő lettem. A házi nyomdába egy hídszerű függőfolyosón lehetett eljutni. Az utat régi plakátok szegélyezték, az egyikén az állt, hogy: *A föld azé, aki megműveli*. Ezt valaki ceruzával ily módon egészítette ki: „Csak a termés nem”. Akkoriban ott készült az Új Élet című zsidó újság, nosztalgiából többször is átvállaltam a lap tördelését. Domán István főrabbi kíváncsi szerint jártam el, annál is inkább, mert beleástam magam a témába. Később elő- és utószót, sőt lábjegyzeteket is írtam Tótfalusi István *Kalauz a Bibliához* c. művéhez, ami szintén a MEK-en érhető el.

A rendszerváltás után ebben az intézményben is megalapítottuk az NyDSz helyi szervezetét, Gruber Miklós közreműködésével. A kiadó vezetősége erősen berzenkedett, de Flórián Gábor szakszervezeti elnök és jómagam, helyettesi minőségben, keresztülvittük a dolgot.

Tótfalusi Tannyomda

Erről az időszakról annyi mindent tudnék mesélni, hogy inkább bele se fogok. A sztorik egyik része amúgy is benne van a *Ballada az ólomkatonáról* című kisregényemben, a másik fele pedig a *Jeruzsálem leányaiban*. Történetek helyett inkább az érzéseimet engedem szabadjárára.

Olyan tantestülethez tartozni, melynek tagjai engem is neveltek, különleges dolog. Amikor az oktató üvöltött, reflexszerűen vállaim közé húztam a fejemet... Tradicionális módon „mindenki” Ladán járt, én is megvettem a magamét, méghozzá ezerötöst. Hollósy Feri menedzserem kilógott a sorból, de ő mindennap legurított néhány pohárral. Egyszer a főnöke, Somogyi László főoktató, a Potyka csárdába invitálta. Iddogálás közben hirtelen rámeredt: „Mit keresel te itt? Meddig tart a munkaidőd?” Sominak volt egy nagyon rendes, igyekvő beosztottja, Nagy Imre gépmester. Egyik kollégánk imigyen veregette vállon az ambiciózus fiatalembert: „Ne törd magad, mert ebben az országban, ilyen névvel, úgy sem csinálsz karriert!”

Az intézmény fennállásának vége felé megromlott az amúgy családias hangulat. Valaki mondta is: „Tisztára bolondok háza...” A mundér becsületének védelmében ezt persze megcáfoltam: „Nincs igazad. A bolondok házában az igazgató normális.”

A Facebookra feltöltött képeim között van egy athenaeumos boríték, melyen Árvai Sándor a címzett. Nem múltbéli relikviáról van szó, a levelet a 90-es évek végén akartam postázni. Szándékosan vettem elő féltve őrzött kincseim közül, a régi barátságra való tekintettel. Néhány géppel írt bekezdést tartalmazott, hogy mi kerüljön a Typographia halálozási rovatába, kinek mivel tartozom, és kit kell valagba rúgni. Bizony, meg akartam válni az élettől. Persze, hogy szerelmi ügy... Írónak vagyok csak okos, a magánéletben éppen olyan hülye, mint bárki más.

Ma már üres a cégjelzéses boríték, és az is marad. Nem írok bele semmit. Minek? És kinek ?

* In: Új írások – régi témákban, 43 – 59. old.

Epilógus

Több éve nem vagyok már nyomdász, a fővárosban is ritkán járok... Vannak azonban bizonyos esték, amikor beszálok a kocsimba és elhajtok a Népliget szélére. Az egykori Néprajzi Múzeumnál parkolok le, valamikor abban az épületben működött a Széchenyi nyomdaipari szakközép. A Győrffy István és a Villám utca sarkán kezdődött minden... Ott követtem el életem első és utolsó krétafirkáját. Az odavezető pár lépés valóságos időalagút: az elején még író vagyok, a végén már szedőtermi segédmunkás. A betűket is tartalmazó vérvörös szív régen lekopott, de mutatóujjam begyével ilyenkor újra megrajzolom. A lány vezetéknévét természetesen nem árulhatom el, legyen elég annyi, hogy három „p” betű van benne, és Isten szolgáit is így hívják.

2008.

Lukács Béla fizikusnak

Az IPM 2012. szeptemberi számában kissé megkésve, de örömmel olvastam *Bolygóközi hitelválság* c. fejtegetését. Sajnos, a mondanivaló illusztrálására szolgáló hubbardi művet nem ismerem. Gondolatmenetét mégis el tudtam kapni, mert Önhöz hasonlóan sci-fi rajongó és fizikaszerető egyén vagyok, ráadásul a családban közgazdász is van... Fiatal koromban pedig Kulin Györgynek köszönhetően amatőr csillagász voltam.

Tudjuk, hogy az igazi science-fiction futurologia is, amely úgy tanítja az olvasót, hogy szinte észre sem veszi. A világpolitika irányítói persze mással vannak elfoglalva. E döntéshozók többsége szabad idejében cowboyfilmeket néz, például Sztálin is ezt tette. Ha a diktátorok western helyett fantiban merülnének el, akkor talán másképp alakulna a történelem... A New York-i ikertornyok elleni terrorista támadást például Tom Clancy előre megírta, olyan részletességgel, hogy akár honoráriumot is felvehetne az Al Kaidától. Lehet, hogy bin Ládén amerikai bestsellerekkel múlatta az időt? A történetek hasonlóságára mások is felfigyeltek, ám észrevételeik gyorsan eltűntek a médiából.

A homo sapiens idejét az a hajsza tölti ki, amit Ön „valami jólétfélének” nevez. Igen, ez a gazdálkodás célja, már ősidők óta (1Móz 1,28). A *hajtsátok uralmatok alá a Földet* célkitűzés azonban csak egy programvezérelt automata számára elfogadható. Aki vevő rá, az önmagát minősíti. Valószínű, hogy az ember túl sokat képzel magáról. Pierre Casetti-Frei szerint zsebkijáratú káoszharcosok vagyunk.

A Hubbard által felvázolt távoli jövő is ezt igazolja. Szerinte nincs „galaktikus jog”, én azonban nem tagadom meg hőseimtől a Kozm-etikát. A sokak által vágyott technokrácia tudniillik nem lehet igazságtalan. Egy ilyen rendszer nem tűri a kontraszelekciót; Madách művében is mindenki a megfelelő helyen van... A falanszter lélekölő, de logikus. A jogot tehát a gazdasági hatékonyság kényszeríti ki. Persze, ahogy Ön is mondja: *ha jól csináljuk*. Most nem csináljuk jól. Például a kiotói egyezményt sokan nem tartják be. Ennek a globális versenyfutás az oka. Minden ország nagyhatalmi státusra vágyik, önmérsékletet „majd azután” tanúsít. Addig sajátos politikai gazdaságtan alapján cselekszik, amelybe a szennyező technológia és a rablógazdálkodás is belefér.

Az egykori KGST tagállamai egymás (vég)termékeit vásárolták, de az amerikai autógyárak sem álltak át környezetkímélő termelésre. Ma a kínai csoda korát éljük, ami úgy működik, hogy a népesség egyharmada proletársorban robotol. Az emberi jogokat pedig azért korlátozzák, mert azok kihatnak a termelésre... Humán erőforrásait eddig mindenki kizsákmányolta; a szerencsésebbek gyarmataikon tették meg ezt. A szocializmusban azért volt „legfőbb érték az ember”, mert hét bőrt is lehúztak róla.

A haladás mítosza szinte vallásként jelentkezik, ezért az egyházak is kiszolgálják a mindenkori hatalmat, a „prófétákat” kivéve. Ezeket az egyéneket azonban agyonhallgatják vagy likvidálják. Földünkön a racionalitás helyett mindig is ököljog uralkodott, s ez a végkimerülés idején is így lesz. A nemzetközi jog ugyanis az erőhatások eredője. Ez az eredő láthatatlan és másíthatatlan, mert csak a tényezők mozgatásával változtatja meg irányát. Amikor az emberek azt mondják, hogy „ez van” akkor tulajdonképpen a Rendszer eredője előtt hajtanak fejet.

A globalizáció ebben az értelemben pozitív dolog, mert amíg nem lesz egy gazda (Világkormány), addig az érdekszférák betartanak egymásnak. Orbitális birtokukat megörökölve, későn veszik majd észre, hogy öngólt rúgtak. Bolygónk végeessége miatt tudniillik nincs „ellenséges terület” vagy „senki földje”. A „mások térfelére” szállított szemétről kiderül, hogy az a mi lakásunkban éktelenkedik. Nézetem szerint a megoldás az ember végső, transzcendentális céljának felismerésében rejlik! Egyáltalán nem mindegy, hogy melyik vallásalapítót követjük, s az sem, hogy melyik teológus kommentárja szerint.

Guten Tág!

Egyesek azt szeretnék, ha a politika nem szüremkedne be az iskolákba. Sajnos, ezekben az intézményekben a kezdetektől fogva jelen van. A fenntartó állam vagy egyház mindig is ki akarta venni a részét a nevelésből. Az oktatási szféra tudniillik ugyanolyan fontos tartópillére az aktuális rendszernek, mint a karhatalom. Hit és hazafiság nélkül nincsen ütőképes hadsereg, de még lojális polgár se. Az embereket tudat alatt a gyerekkorban beléjük plántált ideológiák irányítják. Nem mindegy tehát; mennyit tudnak meg a múlt-ról, hogyan értékelik a jelent, s miként képzelik el a jövőt. De a politikát nem a tanár viszi be az iskolába. Ő csak közömbösíteni igyekszik azt, már amennyire ez sikerülhet. Mert ilyen irányú mozgástere szűk, hibába mondják: Guten Tág!

Szerencsére, a tanulóiban ezen a téren nem lehet nagy kárt tenni... Ők ugyanis nem az eszmékre fogékonyak, hanem az élményekre... Ezt jól tudják az ifjúsági vezetők, akik közösségkovácsoló eseményeken keresztül hatnak rájuk. Az úttörőmozgalom a cserkészetet másolta, és a különböző felekezetek is ebből a célból szervezik meg rendezvényeiket. A fiatalokat tehát mindenképpen éri befolyás, mert világnézetileg független iskola nem létezik.

Ilyen jellegű semlegességet a tanártól sem lehet elvárni. Az is ember, hisz bizonyos dolgokban, vannak politikai nézetei. Állásfoglalási lehetőségei azonban korlátozottak, mert közalkalmazott... Ez azt jelenti, hogy nem tud hatékony módon tiltakozni. Nincs meg az a szabadsága, mint egy vasutasnak, aki ráfeküdhet a sínekre. A sztrájknak akkor van értelme, ha valóban akadályt képez. Az oktatás vonata persze nem halad, mert minden gőz a dudára van kapcsolva.

Valaki imígyen mordult fel a templom téri iskola* homlokzatára kifeszített molinó láttán: „Hát tanítatok, ki tart vissza?!” Hogy ki? Elsősorban a kedves szülő. Aki a közismereti tárgyak oktatásától elrabolja a rendelkezésre álló értékes időt. Nevelési hiányosságai miatt ugyanis először valami emberfélét kell faragni a csemetéjéből. Olyat, aki tud és akar is tanulni... Vigye többre, mint az apja, akinek csak nyolc általánosa van. Négy első és négy második.

Ettől függetlenül időnként berohan az iskolába, hogy elszámoltassa a tanárt. Akit a szünetben csíp nyakon, hogy pisilni se legyen ideje. Vannak olyan intézmények, ahol csak az igazgatóig juthat, persze, időpont-egyeztetés után... Ott a diri dönti el, hogy szóba hozza-e egyáltalán a témát. Mert megbízik a tanárban, hiszen ő vette fel és rendszeresen ellenőrzi. Olyan szakszerű módszerekkel, amelyekről a szülőnek fogalma sincsen. Nem is nagyon lehet, mert a szentként kezelt „édesanya” szellemi fejlődése megállt tizenhat éves korában, amikor akaratán kívül teherbe esett. Azóta leginkább arra büszke, hogy ötcentis műkörmei ellenére simán ki tudja törölni a fenekét.

Aztán maga a gyerek is visszatart a tanítástól, tudniillik csupán a nevében tanuló. Meg már nem is gyerek. Szexuális szempontból gyakran a vénkisasszony tanár felett áll. Ha szépen néz rá az ember, azonnal pedofília gyanújába keveredik, ha csúnyán, akkor meg szadistának bélyegzik. Fegyelmezni így is, úgy is nehéz, arra megy el az időnek több mint a fele. A nevelő eszközei pedig szűkösek, hiába mondják: Guten Tág!

Az iskola fenntartóját csak a számszerű eredmények érdeklik, mert azokat tudja felhasználni a saját céljaira. A statisztikákban meg nem jelenő dolgok „nem érdekesek”, holott azokról szoktak mesélni a húszéves osztálytalálkozókon. Ez az, amit nem lehet megfizetni. Nem is nagyon igyekeznek, ezért kap a tanár szimpla fizetést, pedig egy könyvelő és egy rendőr javadalmazását is fel kéne vennie. Sokan irigylik a pénzét, mert nem tudják, hogy azt nem a kötelező óraszámra kell elosztani. A tanítás ugyanis huszonnégy órás feladat. Az ember még álmában is iskolai problémákon töpreng.

* Pilisvörösvár

Régen két és fél hónap volt a nyári szünidő, mert június 8-án véget ért a tanév, és csak szeptember 1-jén kezdődött el. Gyakorlatilag a fizetésért kellett bejárni, ma meg – mindenféle ürüggyel – honorárium nélkül. Ez az önképzéstől veszi el az időt, mert az autodidakta fejlődéshez zavartalanság szükséges. Mikor olvasson a kultúrember, hogyan vegyen részt előadásokon, kit hívhat meg egy eszmecserére? Filozofálni az élet nagy kérdéseiről? Ugyan ! A meghalásra sincs energia... Szegény nevelő jószerével csak a gyászmiséjén válhat az anyaszentegyház hű tagjává.

Régen a szocialista embertípus definíciója az volt, hogy *sokoldalú*. Arról senki sem tehet, hogy a sok oldalt nem bírta el az egyetlen gerinc. Sajnos, ebben a rendszerváltás se hozott újat. Hogy álljon ki az ember az igazság mellett, ha ezzel az állását veszélyezteti? Hiszen nem működik ütőképes szakszervezet... A tanár teljes mértékben a munkaadótól függ, akit a szülők bármikor befolyásolhatnak... Köztudott, hogy nincs pénz semmire, időről időre az ő segítségüket kell igénybe venni.

Volt rá példa, hogy egy igazgató nem akart túlóradíjat fizetni egy portási státusba kényszerült embernek. Olyan igaztalan vádakhoz hozott fel ellene, melyek nemcsak *Arany Katedra-díjas* édesanyját, de az egész tanári pályát bemocskolták. Tudniillik, a tanteszületből senki sem állt ki nyíltan mellette !... Ez az azóta rehabilitálódott személy ezúton megbocsát a cinkosoknak. Mert mindenki cinkos, aki néma.

A 21. századi magyar tanár a frusztráció mintaképe. Egy taposómalomban tipródik, a legkisebb lépését is adminisztrálnia kell, és minden sarkon fegyelmez. Hát, egyáltalán nem így képzelte... Magánéletében is mókuskereket hajt, jó esetben olyasvalakivel, aki szintén pályatárs. Mert ha nem az, akkor nem érti meg... Mit? Azt, hogy TANÍTANÁNK, de minden és mindenki visszatart... A kitörési lehetőség pedig szűk, hiába mondják: Guten Tag !

Zenetanárnak kell menni. Mert ha az ember nem az, akkor bizony úgy kell táncolnia, ahogy mások fűtyülnek.

2010.

OLÁH IMRE

avagy

Rendhagyó igék ragozása

Ez nem egy hivatalos nekrológ, lexikális adatokkal, száraz tényekkel és csillogóra suvickolt érmekkel. Persze, ő is született, meg élt, kitüntetések is kapott. Tudjuk, ismertük, láttuk... Egykori tanulói most a lényegről fognak értesülni... A tudósításra több évtizedes ismeretségünk jogosít fel. Először tanárom volt, később barátom és munkatársam. Kevesen mondhatják el, hogy tegeződtek vele, s azokat se fogadta a bizalmába. Kemény, zárkózott férfi benyomását keltette. Nem lehetett tudni, van-e hobbija, vagy kedvenc étele, melyik csapatnak drukkol, szokott-e mulatni, s mi a nótája. Engem is csak fokozatosan tájékoztattott ezekről... Húsz év után árulta el; miért kezdett el beszélgetni velem. Ezek a „lelkizős” okítások az általános iskola hatodik osztályában kezdődtek. Néhanapján félrevont a szünetben, a terem egyik nyitott ablakánál. Akkor még dohányzott, az ellobbant gyufát mindig kidobta az épületből. Mikor öngyújtóra váltott, a szokás hatalma folytán eleinte az is kirepült.

Szóval, minden igazi férfi szíve mélyén titok lapul. Aki egyszer is kezet rázott vele, az tudja, hogy Oláh Imre igazi férfi volt. Én pedig a titkát is tudom. Persze, nem mondhatom el a maga pórias valójában, csupán a sorok között utalhatok rá. Kivülálló számára talán banális dolog. A neve szerelem, a neme pedig nő. Tehát, a világ legrégebbi történeteinek egyike. Kár is beszélni róla. Akivel megesik, az úgyse talál szavakat. Mi azért értettük egymást, mert hasonló cipőben jártunk. Egy tizenéves diák természetesen nem látja át a dolgokat, de ő észrevette; mibe tenyereltem bele. Azt mondta magában: „Úristen, ez a kislegény most megy bele abba, amiből én még ma sem jöttem ki”.

Vele az történt, hogy módjában állt volna leszakítani egy virágot. Utána a kalapjára is tűzhette volna, hadd lássa az egész világ. Együtt virulhattak volna, egészen a hervadásig, ugyanis a lány is ezt akarta. Oláh Imre azonban úriember volt. Nem használta ki azt a helyzetet, ami kihasználásra várt. De nagyon. Így aztán a virág azt hitte: nem elég szép. Be kellett bizonyítania magának, hogy nagyon is ! Ez sikerült neki, mégpedig egy jó barát segítségével. Ez az önzetlen fickó megtette azt, amit kellett. Mutatta is Imrének, hogy hol s miként... Mert a barát, az barát. A kalapjára ugyan nem tűzte a virágot, mert a világ előtt szégyellte.

Oláh Imre is, magát. Hiszen úgy ért véget minden, hogy el se kezdődött. Ez aztán a sorstalanság... Az igazi férfi csak egyszer szeret, ezt tanúsíthatom. De az úgy nevezett élet megy tovább, és az ember úgy csinál, mintha lenne értelme. Persze, nem muszáj. Van egy könnyebb út is. Én már láttam, elég közelről. Imre fejében azonban meg se fordult. A „törés” helyett a „tartást” választotta. Tartása volt neki, aki egyszer megállt vele szemben, az tudja. Elhatározta, hogy lekörözi az egész évfolyamot, testileg, lelkileg, viselkedésben, kulturáltságban, a tanulmányok terén, s minden elképzelhető módon. Ennek azonban nagy ára van. Önfegyelem, önmegtartóztatás, öngyilkolás. Még a pizsamájába is élet vasalt.

Azt vallotta: ép testben ép a lélek. Biztos igaza volt. Jómagam ép testben épp hogy élek. De az én helyzetem nehezebb. Nekem nap mint nap látnom kell azt a virágot, a más gomblyukába tűzve. Tán jobb is volna ott, ahol Imre van... A temető bal oldali, új részében. A kaputól számolva negyven lépés egyenesen, nyolc lépés balra. Ha valakit érdekel.

Sok hagymás rostélyost öblögettünk le borral és könnyel. Mert a hagymától könnyezik az ember. Már, ha igazi férfi. A többi csak berüg, és dalszövegeket ordít. Kedveltük egymást, mert néhanapján kimondhattunk egy nevet. Hangosan. De ha nem ejtettük ki, akkor is jó volt, mert tudtuk, hogy a másik tudja. Hogy még mindig. És ugyanúgy. A baj csupán annyi, hogy az a bűvös szó egyes szám harmadik személyben nem szerepelhet állítmányként. Nincs rá nyelvtani alak, hisz nincs mögötte tartalom. Ezért nem is ragoztuk.

Tíz éve sincs, hogy jót röhögtünk. Egymáson. Az egyik biblikus tanulmányomat fordította le, neves külföldi szerző számára. Akkor már a helyi református gyülekezetet erősítette, én meg a hatodik – szentírást elemző – könyvemen dolgoztam. A Lukács 13,23–4 kedvenc igehelye volt. Értelmezése után összenéztünk: „Na, ezt az úttörőmozgalom oszlopos tagjai fejtették meg.”

Fájdalmasan érintette, hogy nem lehetett rajta nyolcadikat végző osztályának fényképén. A fotózás tudniillik egybe esett édesapja temetésével. Vidékre kellett utaznia, ügyeket intézni. Ez nagyon rosszul jött ki, mert az év végi ajándékokat se fogadta el. A tanulók tehát azt hihették, hogy a mindig szigorú pedagógus haragszik rájuk, talán csalódott is bennük. Nekem elárulta, hogy a dolog fordítva van. Ha módjában állt volna, értésükre adja; méltatlannak tartja magát az ajándékokra. Miért? Mindent én se tudhatok...

Pintér István, VIII. a

középső padsor,
második pad, jobb oldal

Kedves Pista!

Ígéretemhez híven összeütök néhány sort a régi idők emlékére. Amint írtad, te jól érezted magad az Irinyiben, hát én nem annyira.* Utólag visszatekintve sokat profitáltam a dologból, például első nyomtatásban megjelent művem is ott játszódik. A sztori persze csak a szépirodalom mérlegén minősül igaz történetnek. Az ilyesfajta hitelességhez nem szükséges szociográfiai szintű pontosság, elég, ha a lényeg és a mondanivaló a valóságot tükrözi. Az események egy része más alakulatoknál zajlott le, az MNFZ életébe való beillesztésük szerkesztés dolga.

Kistanács tényleg megszökött, ahogy mások is. Ezekről már Rákospalotára érkezésem előtt hallottam, Futkosó–viselt rabtársaimtól, a Fő utcai börtönben, illetve a Gyűjtőfogházban. A laktanya küszöbét úgy léptem át, hogy név szerint ismertem a hivatásos állományt, sőt a „körletelhagyás” lehetséges módjait is. Ott tartózkodásom idején Szojka honvéd lépett le, egészen Sárbogárdig jutott, pedig vörös csíkkal áthúzott, foltos gyakorlót viselt, a karján AEG. Űh. feliratú szalaggal...

Írhattam volna dokumentum értékű riportot is, nevén nevezve a tiszteket. 1990-ben, a rendszerváltáskor, már nem fenyegetett semmiféle retorzió. Az idő tájt a Kurír munkatársa voltam, Miklós Imrétől, az Állami Egyházügyi Hivatal volt elnökétől is kértem interjút, pedig végső soron ő ítéltetett el. Ettől függetlenül is felmerül a kérdés: volt-e jogom írni a rákospalotai dolgokról. Hadd kérdezzek vissza: a belbiztonsági szerveknek volt joga megfigyelni engem? Volt joguk a munkahelyemen érdeklődni, a szüleimet zaklatni? Kinek volt joga olyan intézménybe csukatni, ahol a kerítés mellett kutyák rohanguáltak, drót-kifutón, mint Auschwitzban?

Tudom, hogy formálisan a Futi hivatásos állományának semmi baja nem volt velem, de mint a diktatórikus rendszer tisztségviselői, tagjai voltak annak a gépezetnek, amely bedarált engem. Ez az apparátus a köztörvényes bűnözők közé sorolt, hallani sem akartak arról, hogy én egyfajta politikai fogoly lennék. Különleges státusomat csupán elítélt bajtársaim ismerték fel. Elöljáróim többsége szintén érezte, hogy jobb sorsra érdemes személynek tart, és sajnál.

A hivatásosok nevét tehát betyárbecsületből változtattam meg, s egy csomó dolgot elhallgattam. A hadtáphelyettes írnokaként sok mindenről tudtam... Nem szóltam például arról a gazdasági visszaélésről, amit Kucsera szds vizsgált ki. Végül is Lengyel főtörzs vitte el a balhét, akit Keresztessy sofőrje, Hoffman tisztes dobott fel. Vagy Pete Karcsi ügye, aki I. százados elítéltként (vagyis nem gondatlanként) rendszeresen haza mehetett, persze az apja az országos VÁP parancsnoka volt... Egyik ilyen kiruccanásakor közlekedési balesetet is okozott. A pletykák szerint Thén a könyvtárosnővel lamúrozott, lehet, hogy nem igaz, de az ilyesmi jól fest egy novellában.

Szóval, akit csak lehetett, pozitív színben tüntettem fel, szerintem Lajost is, de nem értékelte. Az Elhelyezés polgári alkalmazottait megdicsérhettem volna, mert kicsempészték a leveleinket, de nem akartam lehetetlen helyzetbe hozni őket... Patkót „rokoni alapon” cikizhettem, mert később tényleg udvaroltam az unokahúgának, fénykép mellékelve.

Kis lóditásaim tkp. igazak, pl. én nem láttam rá a laktanyából az ablakunkra, de Répási honvéd igen, mert ők az újpalotai lakótelepen éltek. És tényleg volt ott egy srác a Zalkáról, a főiskolán csinált valamit, ami a karrierjébe került, ezért aztán nem is ő lett Lukács tábornok, hanem az ugyanilyen nevű sorstársam. Ádám szds lányáék valóban bemutattak nekünk egy színdarabot, Gedai Feri volt a hang- és fénymester. Ő később nyomdász kollégám lett a Ságvári-Tótfalusi tannyomdában. A menetdalverseny *Bella ciao* c. számát meg te választottad, ha még emlékszel rá...

* Füleki István hivatásos tiszthelyettes volt, a szerző elítélt honvéd.

Amikor először betettem a lábamat a Futira, már sejtettem, hogy nagy szigorúság nem lehet... Az átvételemet végző Gergely zls ugyanis nem vette el a villanyborotvát és a pénzemet. Előbbivel öngyilkosságot lehet elkövetni, s az utóbbinak is van köze a halálhoz. A győri városi börtönben munkára jelentkeztem, mert egyhavi bér is jól jött volna. Többedmagammal kis piros törpeautókat gyártottam, tudod, azokat, amik akkor indultak el, ha a sofőr fejét hüvelykujjal lenyomták. A Markóba való átszállításomkor kezembe is nyomták a gázsit: 129 forintot. Persze, reklamáltam, de megmagyarázták, hogy az első fizetésből mindig levonják a koporsópénzt, hogy ha a rab soron kívül elhalálozik, akkor ne államköltségen kelljen eltemetni.

A Futkosó bejáratánál álló kis lapos tetejű épülethez kellemetlen élményeim kapcsolódnak, oda kellett kimennem, ha az ÁEH nyomozói beszélgetni szerettek volna velem. De csak szerettek volna... Benedek hadbíró is ott fogadta a kedvezmény elbírálásakor a katonákat: ott tudták meg, hogy jó magaviseletük miatt harmadolják-e a büntetésüket. Egyik sorstársam, aki a sátorjavítóban dolgozott, hét dicsérettel a tarsolyában érkezett, mégis csontig le kellett húzni az idejét. Azt merészelte mondani, hogy nem érdemelte meg a reá kiszabott büntetést.

Benedek roma származású volt, ahogy a századunknál levő másik Pintér István is, Patkó őrm azért bratyizott vele... Én már előre tudtam, hogy megkapom a kedvezményt, tudniillik megpályáztam a könyvtárosi beosztást, amit először el is nyertem, de menesztettek, mondván; alkalmatlan vagyok. Ezt a tisztséget csak hosszú idősök tölthették be, tehát a már eldöntött korábbi szabadulás miatt nem jöhettek szóba... Indirekt módon sok mindent megtudtam, például azt, hogy leveleimet Zentai zászlós cenzúrázza. Egyikben ugyanis az engem meglátogatni kívánóknak rossz BKV-s buszszámot adtam meg, amit „Centó” élőszóban helyesbített.

Nem hivatalos leveleimet Princz zls és Mihályfalvi zls vitte ki. Előbbit az Elhelyezésről ismertem, mert laktanyabéli karrieremet kőműves segédmunkásként kezdtem, onnan kért ki a hadtáp írnoknak. Thén fhdgy ehhez igényelte a beleegyezésemet, ami egész meghatott. A seregben nem szokás kikérni a katona véleményét, ha a századparancsnok át akarja vezényelni. Persze, egy időben én takarítottam az irodáját, biztos meg volt elégedve az akvárium tisztításával. Már a kezdetektől rendes volt hozzám, megengedte, hogy édesanyám a kapuőrségen letehesse a tartalék szemüvegemet. Igaz, „megfenyegettem”, hogy ellenkező esetben a vakok fehér botjához hasonlóan, fehér puskát kérek.

Fegyvere persze senkinek sem volt, de én írnok koromban megkérdeztem a törzsfőnököt, Katona őrnagyot, hogy atomháborús riadó esetén mi a teendő. Azt válaszolta: az MNFZ állományának a kitörést követő 8. napon romeltakarítást kell végeznie. Mondtam; jobb lenne a 9. nap, akkor már semmit se kéne csinálni. A századunknál készült kicsinyített vitorlás csatahajók legjobbjait ő vitte haza. Hadművelleti tisztként biztos gyakorlatozott velük.

Lukács „tábornok” vezérkarába akkor kerültem be, amikor egy senki által megfejteni nem tudott keresztretjtvénnyel percek alatt elbántam. A költő sorait fennhangon szavaltam el szobai körletünkben: *Április, óh április, minden csínyre friss / Faun bokájú vad suhanc, újra itt suhansz...* Volt közöttünk igazi verselő is: Németh Laci, aki a Magyar Ifjúságban publikált. Én a futin nem írtam, inkább olvastam. Buth őrnagy tényleg behozatta nekem azt a vastag könyvet, igaz, nem az én nevemre, hanem egy második százados gondatlanéra. Josephus Flavius: A zsidók története c. művéről van szó. A Fő utcai börtönben a feléig se jutottam.

Műveltségemnek köszönhetően játszhattam Brecska főhadnaggal, az elhárító tiszttel *Kapcsoltamot* az ütiszobában, Bosznay Béla és egy másik, egyetemet végzett srác társaságában. Béla az akkori esztergomi párttitkár fia volt, de hogy ne legyenek levelemben politikai felhangok, azt nem mondom meg, hogy melyik pártról van szó. Ő káder háttére miatt lehetett az elhárító írnoka, nekem csak a géhás Mihályfalvi jutott. Egyszer, mikor éjszaka ki kellett mennem a mosdóba, rajtakaptam a kis kópét, amint a folyosón levő egész alakot megmutató tükör előtt feszengett egy stokin, a kezeit tördelve. – Mít csinálsz itt? – kérdeztem tőle elképedve. – Tudod, a napokban lesz a feljebbviteli tárgyalásom, és már gyakorlom a hozzá illő, bűnbánó pofavágásokat.

Brecska fhdgy és Mihályfalvi zls irodája a parancsnoki épület ugyanazon folyosóján volt, ezért Bélával sokszor teáztunk „egymás irodájában” merülőforralóval melegítve fel a rummal feljavított italt. Túlzásba nem vittük a bódulatot, mint a zakkant Ábrahám hon-

véd, akit fél nap után találtak meg egy hűtőszekrény papundekli dobozában, ahol festék-hígító és nylonzacskó segítségével szipózott. Szóval, mint két magántitkár, mindig megdumáltuk az aktuális pletykákat. Az én főnökömnek volt egy szokása: semmilyen dokumentumot nem dobott ki és nem semmisített meg, mert feljebbvalói általában azt követelték tőle, ami már nem volt meg. Ezért a kettős könyveléshez hasonlóan bevezette a dupla szemétkosár elvét: a papírok egy hétig az elsőbe kerültek, aztán a másodikba, a kuka csak aztán jöhetett.

Szolgálati titkokat ma sem árulok el, például a rólam készült fotográfiával kapcsolatosakhoz is csak 2030 után lehet majd hozzáférni. Az már írnok koromban készült, az egyik felső zubbonyzseb azért nincs begombolva, mert mindig onnan vettem elő a tollat. Nekem sajnos nem volt gépem, különben lekaptam volna a parancsnoki épület alagsori folyosóján lógó faliképet. Berlin bevételekor készült, a vöröskatona épp kitűzi a Reichstag tetejére a sarló-kalapácsos zászlót. A nagy pillanatot azon egy másik szögből vették fel, így látszik, hogy a harcos nyakában ívtáras, német gépkarabély van.

A hivatásosok általában maguk beszéltek vétségeikről, Bicska (Illés százados) esetében nem is volt nehéz kitalálni... Azt is tudom, hogy Kuka altiszt valójában Kluka volt, de hát neki is meg kellett változtatnom a nevét. A bűnök a sorállomány esetében sem szűntek meg. A napos asztalnál tanyázó szolgálat éjszaka kinyitogatta a század raktárát, ahol a katonáknak küldött csomagokat tárolták. A kolbászokból az alegység ügyeletesek le-leszeltek egy karikát, a végén már csak a spárga maradt.

Voltak elképesztően ostoba honvédek is... Az egyik mindenkinek elmesélte, milyen értetlenek az emberek... Ő egy Kamaz tehergépkocsival fürödött bele egy kanyarban álló családi házba, a szőnyegen állt meg, a televízió előtt. „Én mondtam a tulajnak: ne szóljon senkinek, hozok téglát, felépítjük, de a rendőrségre ment.” Erkölcsei érzékük azonban jól működött. Lapaj Palit már a Fő utcai zárkában kiközösítették. Az egykori taxisofőr a vele együtt bevonult szobatársát szúrta le, mégpedig egy hadtápkéssel. Tudvalévő, hogy annak nincs nyele, tehát jól meg kell markolni ahhoz, hogy komoly sebet ejtsen. Egy bajtársal szemben ilyen gyilkos indulat igazolhatatlan, Gaál Sanyi a szemébe is vágta: „Ha egy őrmesterrel csináltad volna, szóba állnék veled, de így nem.”

Ha már a bérkocsiknál tartunk, megjegyzem, hogy a Futin két embernek volt saját sofőrje: Keresztessy alezredesnek és nekem. Összesen négy tárgyalásom volt a Legfelsőbb Katonai Kollégium előtt, ezekre az ales sötétkék 1200-es Zsigulijával vittek ki, mert egy ember miatt nem akartak rabszállító kocsit igényelni, no meg az hogy nézett volna ki a Lánchíd budai hídfőjén álló épület előtt. Ezeket a cirkuszokat pizsama-partiknak hívtam, tudniillik mindig egy tábornok elnökölt, széles vörös csikkal a nadrágja száján.

Dombi szakaszvezető állítgatott elő, aki karakán figura, volt, hogy szembeszállt egy vezérőrnaggyal is. A dolog úgy esett, hogy az épületben kibomlott a cipőfűzőm, amit megálltam megkötni. Pizsamát viselő barátunknak ez nem tetszett, mire megjegyezte, hogy az őrizetést még nem adta át a hadbírósnak, tehát a pertli ügyében egyelőre ő az illetékes. Patkó BMW-jével is motorozott a laktanyában, ehhez csak egy kis szalonspicc kellett, no meg a már felszerelt oldalkocsi.

Patkó unokahúgával 1989-ben ismerkedtem meg. A Műsák Közművelődési Kiadóban dolgoztunk együtt. Ő könyvkötő volt, jómagam kéziszedő. Palival való rokonsága csak a kapcsolat kibontakozása során derült ki, ezt vetítettem vissza a múltba. Egykori szolgálatvezetőnk az idő tájt már maszek fuvarosként kereste kenyerét, egy kisteherautóval. Mariann apja magyar ember volt, édesanyja roma, Kormica bőre enyhén kreolos. Családi állapotát tekintve már férjezett volt. Bomba nőként hamar bekötötték a fejét, már 17 éves korában... Ehhez a szerephez nem tudott felnőni, minden szóba jöhető férfival kikezdett. A novellában ugyan azt írtam, hogy feleségül kértem, ám ilyen jellegű terveket egyikünk se dédelgetett. Hamarosan az egyik (nős) kollégám szeretője lett, nap mint nap a szemem láttára turbékolta.

A dolgok ilyenén való alakulása erősen megviselt, két-három novellába is belefojtottam a bánatomat. Ezeket házi lektoraim nem engedték át a szűrőn, mert gyerekesre és gyöngére sikerültek. Végül *Tisztaságra ítélve* c. novelláskötetem *Szirtaki* fejezetében írtam róla egyet s mást. A sztorit az Állami Nyomdába helyeztem, de minden a Műsáknál történt, ahol az anyósa is dolgozott. Tizenöt év múlva futottunk össze a dorogi Pala tónál, valahányadik krapekjával ruccantak le, de már csak árnyéka volt önmagának.

Apropó, nyaralás ! A kenesei Honvédüdülő úgy jött össze, hogy szombathelyi ütegparancsnokom apja felügyelte országszerte a katonai nyaralókat. Ő kért alakulatunktól 15 főt egy hónapra, személyzetnek. Első lépcsősök lévén azokat szedték össze, akiket nélkülözni lehetett. Tehát a leghasznavehetetlenebb katonák jártak a legjobban, élükön velem. Mi lettünk a beach-boyok, a caddyk, a pincérek, a kertészek, a sporteszközök kiadói. 24 óra szolgálat után ugyanannyi pihenő járt, tehát másnaponta urakként bókásztunk. Fürdőgatyában igazán nem látszott, hogy sorkatonák vagyunk. Én civil ruhát is leküldtettem magamnak otthonról, mert érdekelt a település éjszakai élete.

Enyém lett a legjobb meló, lényegében ügyeletes tiszt voltam. Ez a beosztás ugyanis csupán papíron létezett, az üti-szobában mindig egy honvéd dekkolt. Formálisan hetente más-más hivatásosra lócsölték a szolgálatot, akik kötelességtudóan fel is hívtak, mondván: mától kezdve őket kell keresni, ha valami gond van, de ne legyen... Turi főhadnagy vitte a prímet: ő kijárt vitorlázni, többet volt a vízen, mint szárazon. Megkérdeztem, hogy értesítsem, azt mondta, ordítsak a Balaton felé, amit brahiból meg is tettem.

Elvileg ő volt az általános parancsnokhelyettes, Laczkó őrnagy meg amolyan gondnokféle. A nagyfőnöki tisztet dr. Major ezredes látta el, egyszer láttam is, de csak messziről. Az alakulatunktól jött Marton zászlós (Papa) saját ügyeit intézte, ezek természetéről azonban nem nyilatkozom. Az üdülőben kibukott sikkasztásos botrányról sem. A katonai ügyész is civilben jött le, hajtókéjén a fegyvernemi jelzés egy paragrafus volt. Az eseményeket egy olyan nőci váltotta ki, aki simán országos szépségversenyt nyerhetett volna. Ő vitt rossz útra egy kulcspozícióban lévő kinevezett polgári alkalmazottat.

Szóval, lett volna mit írni, de nem értem rá, mert egy vendéglátóipari szakközépbe járó, nyári gyakorlatát töltő lánynak udvaroltam, aki Siró Pista bácsi keze alatt dolgozott, az étteremben. (Fényképét csatoltan küldöm.) Leszerelése után többször is jártam náluk Balatonvilágos-Alsótekeresen, ma is tartjuk a kapcsolatot, Facebookon. A régi szép időkben kettesben néztük a filmeket a Honvédüdülő mozijában, amit a faluból Riga mopeden bejáró főgépész, Horváth Feri kpa tett lehetővé, a hivatalos vetítési időn kívül.

A Futiról való szabadulásomat követően írtam Ádám századosnak, kérve őt, hogy pol. tisztként helyeztessen át engem egy KAFÉV (építő) alakulathoz. El is járt az ügyben, szerencsére sikertelenül, mert ellenkező esetben kimaradt volna az életemből Kenese és Anna. A Honvédüdülő időszak poénjaival Dunát lehetne rekeszteni. „Ügyeletes tisztként” a viharágyú kezelése is az én reszortom volt. A vörös rakéta fellövésére mindig fentről kaptam utasítást, telefonon, azt se tudtam, kitől. Egyszer visszaszóltam, hogy a Kossuth Rádió épp most mondta be, hogy az északi parton ragyogó az idő, miért kell a rakéta. Azt mondták, csak lőjem fel, mert vihar lesz, de a Balatonra igyekvők kedvét kereskedelmi szempontok miatt nem szabad elvenni. Ez után már nem kérdezősködtem, amire majdnem ráfaragtam. Egyik katonatársam, aki a sporteszközöket kölcsönözte ki, felhívott egy kamu parancssal, de a rakétára csupán azért volt szükség, mert a barátnője szobai elfoglaltságok helyett strandolni akart.

Az üti-szobába más természetű kérések is befutottak a nyaraló tisztektől, akik azt hitték, hogy hivatásos sarzsival beszélnek... Én persze vettem a lapot, és „hogyne, édes öregem” stílusban, tegeződve tárgyalgattam velük. A reggeli órákban elérhetetlen voltam, akkor ugyanis az egyházi műsorokat hallgattam a rádión, ami mellett tévé, telex és piros telefon is volt, K-vonallal. Az első szolgálati napomon a váltótársam, egy Ács községből bevonult srác, nagyon megszívatott. Megnyomott egy gombot, mire a készülék felcsörgette saját magát. Ő vigyázzállásban vette fel a kagylót, és ilyeneket mondott: „Értettem. Igen, altábornagy elvtárs... Parancs... Micsoda?! Kapd be a faszomat !”

Meghűlt bennem a vér, persze a kagyló süket volt, én viszont – futis létemre ! – bárkit felhívhattam volna. Az üdülő területén egyébként több utcai fülke is állt, melyekből simán lehetett távhívást kezdeményezni, akár Nyugatra is. Harmincöt évvel ezelőtt ! Az csak a napokban jutott eszembe, hogy semmiféle őrség nem volt, a hátsó, domboldali kiskapun (ami előtt egy nyugdíjas ücsörgött) bárki besétálhatott volna, egészen a part menti Czinege-villáig. Persze, Carlos és Kadhafi akkor még barátnak számított, utóbbi járt is a Honvédüdülőben, olyan színesen öltözködött, mint egy paradicsommadár.

Tarka bukétákat bárki rendelhetett Bogye Péter főkertésztől, mondanom sem kell, néhány rózsacsokrot az én Annám vitt haza. A tortákra is bármit ráírtak tejszínhabbal. Édesapám 50. születésnapjára átküldtettem egyet az aligai üdülőbe, ahol tartalékos tiszti

továbbképzésen vett részt. Többek között ott volt a főnöke is, Szomor László művezető, az Athenaeum Nyomdából. Jellemzésül megemlítem, hogy a fater kizárólag a fejtágító idején tegezhetett, s írásbeli igazolást kellett benyújtania a rendkívüli távollét miatt. Apám tortájára az került, hogy „*Hosszabbat, keményebbet, vastagabbat.*” Mármint hosszabb életet, keményebb fogakat és vastagabb pénztárcát. A magyarázat már nem fért rá.

Szeretve tisztelt futis századparancsnokunkat, Thén Lajos főhadnagyot is szívesen kárpótoltam volna hasonló módon... *A nagy szökés* c. novellám Rakéta regényűjság-béli megjelenése után valószínűleg kínos perceket élt át, méltánytalanul. Ha megvan még a Keneséről a Futkosóra küldött képeslapom, beszakennelve vagy lefényképezve feltölthetnéd, nagy örömet szereznel vele !

Bajtársi üdvözlettel:

Pintér II. István alhónvéd

Rabszám: IB –17–13

Hollósy Ferenc

avagy

egy homo snapsziensz

Kéziszedő képesítésű korrektor és revíziós volt, műszaki szerkesztő, kiadói ismeretekkel rendelkező terjesztő. Mindent tudott a könyvről, indiszponáltan is... Munkatársam, barátom, ivócimborám, lektorom és menedzserem volt. Első regényemre két szót mondott. Az egyikkel a rossz nőket jelölik, a másik az emberi végtermék pórias neve. Igaza volt ! Beláttam. Úgy hét-nyolc év után.

Hallgatnom kellett volna rá, mert minden műfajhoz konyított. Mindegy, hogy film, színház vagy muzsika. Intim Pistaként avatott be a szakma rejtelseibe. Mindenkit ismert, jobban mondva: mindenki ismerte. Nemcsak a piát szerette, az embereket is. S aki nem szereti őket, hiába viselkedik aszkétaként. Én annyira absztinens voltam, hogy első irodalmi vitánkhoz borkorcsolyát rendeltem magamnak az étlapról. Azt hittem, az egy olyan ital, ami simán lecsúszik.

Ferkó értett az íráshoz, talán ezért nem művelte. Bár egyszer gyanúsan jó anyagokat olvasott fel nekem. Barrikád mögül, a másik szobából. Remélem, most előkerülnek, poszt humusz. Ő inkább beszélgetett. Bérlete volt bármilyen jellegű disputához ! Szinte mindenhez tudott ajánlani forrásmunkákat, és adott is. Azt vallotta, hogy a könyv köztulajdon. Környezetében senki se vett újságot, mert azt is tovább adta. Súlyos ezreseket költött szamizdatra, amikor százasokból élt.

A Zeneakadémiára azért eljárt. Jó, nem játszani, csak élvezkedni. Hányan képesek erre? Úgy, hogy maga után húzta a belét. Mert minden szempontból kilógott az inge a gatyából. Ennek ellenére bárkit felvidített a környezetében. Volt, hogy tűzérségi látcsóval állított be a Bábszínházba. Kocsmából hazafelé hosszú nyakú borosüveget kért a pultos-tól, mondván: verekedéshez lesz. Senki Alfonz csak kitalált figura, de Hollósy Feri igazi bohém volt, mint Rejtő maga.

Persze, sűrűn rájátszott a dolgokra. Egyszer azt mondta: „Volt egy jó cselekedetem. Szóltam egy vak nőnek, hogy műtesse meg az orrát.” Hencegése mindig önironikus volt: „Ez a nő nálam vesztette el a szüzességét. Nem kapcsoltam fel az udvari lámpát, úgyhogy fennakadt a kerti csapon.” Képes volt aggódni az ablakpárkányon sétáló macska miatt. Pedig az, ha le is esik, hát talpra. Feri meg rendszerint pofára. De ez nem szegte kedvét. Az esélytelenek nyugalmával harcolt tovább... Ő volt az a sündisznó, aki inkább visszamászott a drótkefére, csakhogy igaza legyen. Szájtátva bámultam, milyen jó nóciket főz meg.

Ferkó nem gyakorolta azt a vallást, amibe beleszületett. A rendszerváltás után széles karimájú kalapot és kaftánszerű kabátot viselt, de csak virtusból. Bátor emberként képes lett volna maceszt árulni a Magyar Gárdának. Neki aztán nem volt identitásproblémája. Száz százalékgig Hollósy Ferenc volt, aki a jelenben élt. „Mit mondasz? Túlvilág? Jó, menjünk ! De meddig van nyitva?” Az ilyen, műsort csináló fazonok nélkül nincs pesti est. Csak üres, humortalan éjszaka.

Szerény tollforgató volt, publikációi alá mindig *H. F.* került. Szerintem a mennyei lajstromba vételkor ezt diktálta be, s azonnal kikérte az italt az utána érkező kollégáknak. Szóval, nem lehet elfelejteni, de nem is tanácsos, mert túl sokkal tartozik... Majd ! Részletekben. Szép lassan el-el felejtjük... Őt.

Pintér István

Ott éltem én...

monológ

Ott éltem én, ahol *Jószerencsét* ! volt a köszönés, mert a sorsokat szénnel és könnyekkel írták. Akkor születtem, amikor az első szputnyik s néhány háztáji hold végleg elrepült... Vöröses lett az ég alja, Tyereskova talán elfelejtett vattát vinni. A TSZCS tovább szolgáló cselédekből állt. Sokan a hathúszassal jöttek és háromnyolcvanas kolbászt ettek. Szabad országban, szabad emberek, azt tették, amit – szabad. Villák proletárjai egybe süljetek ! Persze, az orwelli állatfarmon mindig voltak egyenlőbbek. Te meg három dolgot foghattál: a Kossuth-ot, a Szabad Európát, meg a pófádat.

Ott éltem én, ahol nem féltem, hogy betörnek hozzám, most attól tartok: betörök valahová. A körzeti meghízott drótszámaon tekert, a szirénázó mentőn pedig piros zászló lengett. Akkor a prostitúciót még üzletszerű titkos kéjelgésnek minősítették, analfabéta meg nem is volt (összeírva). Angolul senki se tudott, legfeljebb annyit, hogy ájlávjú a lóvé. „Házi moziba” a szomszédok jöttek, magukkal hozva a hokkedlijüket. Az idő tájt baseball ütő helyett még sodrófával intézték el a nézeteltéréseket. Bárki MOS 6-ott, a forgótárcsás gép szakításban első, a Rakéta porszívó tényleg füstöt okád.

Ott éltem én, ahol mindenki vette a Ludas Matyit, az Esti Hírlapot kézhez hozták, s megjelent az ÉS, élet és irodalom nélkül. A legszebb nők a Füles meg az Ezeremester címlapján pózoltak, az Ifjúsági Magazin közepén kitéphető poszter volt. Én nem egyet ki is téptem. A rikkancs így kiáltozott az Emkénél: Szabad föld? Már nincs... Népszava? Sose volt... Népszabadság? Azt már eladták... Újság? Ugyan. Az igazságban nem voltak hírek, a hírekben meg nem volt igazság.

Ott éltem én, ahol sorba kellett állni banánért, s mindenhol ugyanaz a legnagyobb választék kínálta magát. A margarint hidegen nem lehetett kenni, ám a Fabulon valóban a bőre öre, a kérdés csupán az, hogy a bőre bőr-e... Tiki-Taki, Moncsicsi és Tamagocsi. Winchester? Azzal még lőttek. Pajtás gép kattogott, és Szuper 8-as, ORWO szalag járt a ZRK-ba. Nincs nyávogó Tesla lemezjátszó, csak kevés bor, Sokol rádióhoz vodka volt az erősítő. Képzeletünk az Orion űrhajóval együtt szárnyalt.

Ott éltem én, lent, hol a tölgyek őrzik a völgyet. Ahol a vágyak az utolsó tábortűzzel lobbannak fel. Így van ez mindenkivel, bárhol is van hazája, bármely ég néz le rája. Minket a Helga film világosított fel, a mostaniak meg már tizenévesen az élet mogorva veteránjai. Boldogan élnek, míg el nem válnak.

Ott éltem én, ahol tényleg a Balaton volt a Riviéra, telis-tele magyar szerelemmel. Tengernyi Fecske úszó, egyberészes fürdőrucci, polski len szütyő, piros-kék gumimatrac... DDR, vagy wester germán? Náme, addressz, sül, sziti. Nálatok is nehéz az iskolatáska? Itt nyikto nye átszusztvujet. Nyet? Hát, nekem mindenki... Adj egy Szimfit a Marlborós dobozból ! Elmesélem, milyen volt az osztánc Gyeneséknél. Mit kérdezel? Was bedeutet MAHART? Matróz Haját Rángatni Tilos, de a csók jöhet... Koromszemcsés, gőzt pőfőgő fekete vonat vitte el a páromat.

Ott éltem én, ahol a MALÉV ugyan a rendelkezésünkre szállt, mégsem utazhattunk Toszkanába, csak Szexárdra. Az üvegezés Ezerjó, a bor egy bémallér, két forint ez a dal. Akkor még a whiskeyt whiskynek hívták, a tejnek föle volt. A zsiros kenyeret egybe írták, a vajaszt meg külön. Képregényeket tűztünk össze füzetté, polcainkon Delfin és Albatrosz könyvek glédáztak. Meleg szendvicset majszolva olvastuk őket, Alföldi papucsban. A tévében húsz óra húszkor kezdődött a nagyfilm, ami megszakítások nélkül pergett. Bomba jó Color Star robbanthatott volna minket az égbe, no meg Csernobil.

Ott éltem én, ahol sárga-fekete fapados villamosok jártak, és a buszokon az egykori kalauzok helyére még be lehetett ülni. Szemmagasságban szabványos reklámcédulák sorjáztak, az egyik szerint *Holnap halnap*. Az ajtók fölötti figyelmeztető táblákat a kikapart betűk miatt így is lehetett olvasni: Essék le, ha szállni kíván ! A metró még csak egy klub volt, albérlet a Síp utcában.

Ott éltem én, ahol egy cseh bringa volt a Favorit, mert a Riga moped drága kincs, akkor jó, ha nincs. A ruszki BMW megy Izs, nem Izs, Zetorozsec meg nem kell, akkor se, ha Zápor Jóska. Így hát húztuk az igát és nyúztuk a Zsigát. Mindegy, hogy ezerkecske vagy ezeröcsi, csak nyomhassa a pedált a Fröcsi. A sanzonbizottság sorompóját felhúzta a bakter, jöhetett a Kex és a szex. Hej, így mulat egy beates magyar úr !

Ott éltem én, ahol az volt a szenzáció, hogy 1958-ban, a bugi-vugi klubban, naplemente után, a petróleumlámpa alatt, a régi csibészek, trombitás Frédivel megerőszakolták a gyöngyhajú lányt, hiába kiabált, énekelt... Meg hogy a Zalatnayn átment a Metró, így már nem is számít az öncsonkítás, tudniillik tölcsért csinált a kezéből. A gyerekeket meg azzal hitegették, hogy a Szörényi Levente is megeszi a spenótot.

Ott éltem én, ahol nem lehetett nyitott kapuként döngetni egy lányt. Az idő tájt volt még szemkontaktus, a rüzszt olvasztó csókról csak álmodoztunk... Kombi, kombiné, kombináció, aztán a combfixes selyemharisnya, amin hátul varrás futott végig. A nem fogyózókon feszült a szoknya, de akinek ízlett a Krakott, arra simán ráment a rakott. Ki is bírta a hét fogást. No de, ez nemcsak ágy és párnák. Miért nem próbáltad meg velem? Én még ki merem mondani: szerelem.

Ott éltem én, ahol a legklasszabb magyar film a C-film volt. Néztük is a Nagy Völgy Hasadékát, ahonnan az emberiség származik, fogamzásgátló hiányában... Saját kárunkon tanultuk meg, hogy a gyönyör feltételek nélküli vereség. A nemiségbe nem hal bele senki, azzal foglyokat ejtenek. Persze, persze, mondta egy poprongozós csaj, te vagy az igazi, a többi csak kaland volt, meg ez a mostani is...

Ott éltem én, ahonnan hiányzik valami. Valami nincs sehol. Oly korban éltem én, mikor az ember lealjasult. Mondd, mit érlel annak a sorsa, kinek nem jut kapanyél... Én kérem, még nem játszottam, játszani szeretnék mostan !

Ott éltem én – ahol ti is.

Veletek együtt, kivetve és megtiporva, hosszú szárnyaimat a Földön húzva.

2016.

Önéletrajzi levél - kedvesemnek

Meséltem már neked Radics Béláról, a gitárosról. Ő az, aki zöld csillag akart lenni. Szegény nem tudta, hogy már volt csillag, mielőtt ember lett. Mindannyian azok voltunk, mert az az igazi csillag, amely az édesanya szemén át ragyog. Nekem is ki kellett jönnöm a jó melegből, és nem mehetek vissza, pedig már sokan küldtek... Olyanok, akik nem tudják, honnan jövök s hová megyek.

Meg is kereszteltek, hiába kapálóztam ellene. Tetszik-nem tetszik, a templom egere is keresztyénné válik, ha belepottyan a szenteltvízbe. Az eredendő bűnben persze nem hittem, egészen addig, amíg nem keletkezett halál közeli élményem. Hason fekve olvastam az orgonabokor alatt, amikor egy kiscica becserkészett. Egy fölém hajló ágról a keresztsontomra ugrott, és a gerincemen előreszaladt a tarkóig. Két másodpercre telt az egész, de mire játékosan belém kapott, én már meg is gyóntam.

Ükapám a Fekete-erdőből jött ide, arról a vidékről, ahol a Dunát még átal lehet ugrani. Nekem már üszni kéne hozzád, szerencsére vannak hidak. Korán megtanultuk, hogy nem lehetünk svábok, csak magyarországi németek. Így aztán magyarországi német szoknyára fektetve náspángoltak el.

Sok haszontalan dologra okítottak az iskolában, az egyik fele már elavult, a másiktól meg kiderült, hogy nem is igaz. A négy alapműveletet kéne csak tanítani, és az írás-olvasást. Főleg az olvasást. Ma is szívesen bújom a könyveket.

Meg hát a játék ! Az a minden. Abból bőven kijutott, mert sej, a mi bugyogónkat fényes szellők fújták. Elhittük, hogy ez a harc lesz a végső. Ma már azt is tudom, mi lesz a világvége után. Természetesen: reklám.

Mi még nem monitorok előtt nőttünk fel, hanem a hátsó udvaron. Lehetett hunyót játszani, bujkálni a sötétben. Volt egy kislány, bizony hozzá is nyúltam, mert azt gondoltam, jó neki... De a szeme akkor lábadt könnybe, amikor kimondtam ama bűvös szót. Tényleg? Hát igazán engem? Nem hazudsz?... És én pirultam, mert az arca közben olyan volt, mint a tej. Nem! Olyan, mint a rózsza. Nem! Olyan, mint a tejben úszó rózsza. Ma már föld alatt van, a kis épület helyén pedig murvás parkoló. Ez a tragédia, Madách pedig engem vádlón ki is mondja: „Érzést találtál volna e kebelben, / Hol csak mulékony kéj után kutattál”.

A középiskolai nyarak a Városmajori Szabadtéri Színpadnál találtak, kertész nagyapám mellett. Ketten cipeltük az előadásokat hirdető táblákat a Moszkva térre. Mostam a Mopresszó napernyős asztalait, kint, a kerthelyiségben, és egyszer csak ott ült Paskándi Géza. Eléálltam a kifacsart vizes ronggyal a kezemben, mondván, én is szakmabéli lennék. Ugyan, mondja már meg: miért végződik minden vígjátéka házassággal? Ez valami műfaji sajátosság? Nem fiam – válaszolta a mester –, csak tudod, ahol házasság van, ott vége a vígjátéknak.

Ma már sokat tudok, ami nem kunszt, hiszen apámat is tanár úrnak szólították. De anyám, az édes, nem érti, hogy nekem szakadt farmerban és nyüzött bőrrel is egész népemet kell taní-tani.

Ölelkeztem rímekkel s harcedzett combok is szorítottak. Ja. Majd meghaltunk. Ő az erőlködéstől, én meg a röhögéstől. Rég megtört a varázs. A kultúremler nem a testével szeretkezik, hanem vágyódó szívével. Az enyém pedig nálad van. Mert én még mindig. És ugyanúgy.

A házatok sarkán lévő antikvárban vettem első Bibliámat, de akkor még nem tudtam, hogy a keresztet szintén ott kapom, ahol József Attila is bevásárolt, talán... Kezet rázhat tokodaltárai nagyapámmal; őt is egy vicinális gázolta, illetve gőzölte halálra, mert a sínek mellett menve is a könyvet bújta.

Ő olvasott, nekem meg írnom kéne, de nem tudok. Arra gondolok, hogy neked a fénylő lapgitár most szabad, új ritmust vibrál. Én a Radiccsal pengetek, egy bluest játszunk, gében.

A szerző művei
A Magyar Elektronikus Könyvtárból
tölthetők le.

A borítóra került fotót

Gyalai Elek

tokodaltárói fényképész készítette.

Copyright Pintér István, 2016.

*